

**Кыргыз Республикасынын
Улуттук статистика комитети**

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

**Кыргыз Республикасынын
көз карандысыздыгына
30 жыл**

Цифралар жана фактылар

Бишкек 2021

Кыргыз Республикасынын көз карандысыздыгына 30 жыл

Редакциялык-басмалык кеңеш:

Төрага - С. Насирдинов

Мүчөлөр: Н. Чуйков
- З. Жумалиев
- Б. Шокенов
Г. Курманова
- Ч. Турдубаева
- В. Бирюкова
Э. Исенкулова

Ушул басылмага байланыштуу маалыматтар боюнча төмөнкү дарекке кайрылыңыздар:

Бишкек ш., Фрунзе көчөсү, 374;
телефон: 996(312) 625662;
факс: 66-01-38; интернет: www.stat.kg;
e-mail: nsc_mail@stat.kg.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

Жыйнакта көз карандысыздык мезгилдин (1991-2020-жылдар) ичинде Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык өнүгүүсү жөнүндө статистикалык маалымат берилди.

Жыйнакта айрым географиялык көрсөткүчтөрдү, айлана-чөйрөнү, мамлекеттик түзүлүштү, демографиялык процесстерди, эмгек рыногун, социалдык чөйрөнү жана калктын жашоо деңгээлин, туризм жана эс алууну, экономиканын реалдуу секторун, ички жана тышкы сооданы, финансылык көрсөткүчтөрдү мүнөздөөчү маалыматтар жайгаштырылды.

2020-жыл үчүн маалыматтар айрым учурларда алдын ала маалыматтар болуп саналат.

Жыйнакта төмөнкү шарттуу белгилер кабыл алынган:

- кубулуш болгон эмес;
- ... маалымат жок;
- 0,0 азыраак чондук.

Айрым учурларда кошулган суммалардан жыйынтыктардын бир аз айырмачылыктары, алардын тегеректелиши менен түшүндүрүлөт.

Мазмуну

	бети
Кыргыз Республикасынын негизги мүнөздөмөлөрү	4
Кыргыз Республикасынын негизги социалдык-экономикалык көрсөткүчтөрү	8
Айлана чөйрө	9
Калк	11
Эмгек	16
Билим берүү	18
Саламаттыкты сактоо	21
Калктын жашоо деңгээли	22
Маданият жана искусство	27
Туризм жана эс алуу	29
Спорт	32
Ички дүң продукт	33
Өнөр жай	35
Айыл чарба	38
Курулуш	42
Соода	45
Транспорт	47
Мамлекеттик финансы	48
Тышкы экономикалык ишмердик	50
Баалар жана тарифтер	53
Телекоммуникациялык ишмердик	54
Кыргыз Республикасында Туруктуу өнүгүү максаттары	57

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН НЕГИЗГИ МҮНӨЗДӨМӨЛӨРҮ

Кыргыз Республикасы Борбордук Азиянын түндүк-чыгышында жайгашкан. Түндүгүнөн - Казакстан, түштүк-батышынан - Өзбекстан, түштүгүнөн - Тажикстан, ал эми чыгышынан жана түштүк-чыгышынан Кытай мамлекеттери менен чектешет. Кыргызстандын чек арасынын жалпы узундугу 4,5 миң километрди, ал эми анын аймагы - 199,9 миң чарчы километрди түзөт.

Кыргызстан - бийик тоолуу өлкө, анын аянтынын дээрлик 90 пайызы деңиз деңгээлинен 1 500 м бийиктикте жайгашкан.

Республиканын туруктуу калкынын саны 2021-жылдын 1-январына карата 6,6 млн. адамды түздү. Республика боюнча орточо эсеп менен 1 чарчы километрге 33 адам туура келет.

Борбору - Бишкек шаары, анын калкынын саны 2021-жылдын башына карата дээрлик 1,1 млн. адамды түздү.

Чоң шаарлар: Ош (322,2 миң адам), Жалал-Абад (123,2 миң), Каракол (84,3 миң), Токмок (71,4 миң), Өзгөн (62,8 миң адам).

Аянты боюнча эң ири облус - Нарын облусу (45,2 миң чарчы км).

Калк эң жыш жайгашкан облус - Ош жана Чүй облусу (1 чарчы км - 48 адам).

Азыркы учурда республиканын административдик-аймактык түзүлүшүнүн системасына 7 облус жана 2 республикалык маанидеги шаар, 40 административдик район, 31 шаар, 9 шаар тибиндеги шаарчалар, 3 шаарча жана 453 айылдык аймактар кирет.

Республикада 3 500 миңден ашык дарыя жана суулар, 1 923гө жакын көл бар. 44 жер алдындагы таза жана минералдык суулар чыккан жерлер бар.

Өлкөнүн климаты кескин континенталдуу, шаарларда жай абдан ысык, ал эми тоолордо салыштырмалуу салкын. Кышы суук жана кар көп түшөт, өзгөчө бийик тоолуу райондордо кар көп түшөт. Жайында Кыргызстанда абанын температурасы орточо +27°C ди түзөт, орточо минималдуу температура - +16°C жана орточо максималдуу температура +33°C белгисинде кармалат. Кышында абанын температурасы орточо - +1°C, орточо минималдуу температура -12°C ди түзөт, ал эми орточо максималдуу температура +10°C белгисинде кармалат.

Кыскача тарыхый маалыматтар. Кыргыздар Борбордук Азиянын байыркы элдеринин катарына кирет. Кыргыздар жана алардын ээлик кылган жерлери туурасында байыркы эскерүүлөр биздин доорго чейинки 209-201-жылдарга кирет.

Кыргыз мамлекети жөнүндө маалыматтар негизинен Орхон суусундагы байыркы «орхон» жазууларында бир нече ирет эскерилген. Бүгүнкү күндө Эне Сай туурасындагы 120дан ашык кыргыз тексттери белгилүү, анда биздин бабалар өз мамлекети, анын түзүлүшү, өздөрүнүн башчылары, аскер башчылары жана дипломаттары туурасында жазышкан.

Советтик бийликтин алгачкы жылдарында (1924-ж. чейин) Кыргызстан автономияга ээ болгон эмес жана Россия СФСРдин Түркөстан АССРнин курамына кирген.

1924-ж. РСФСРдин курамында Кара-Кыргыз автономиялык облус түзүү жөнүндө чечими кабыл алынган, ал эми 1925-жылы ал Кыргыз автономиялык облусу (КАО) болуп кайра аталган.

1926-ж. КАО - Кыргыз Автономиялык Советтик Социалисттик Республикасына (Кыргыз АССР) айланган.

1936-ж. Кыргыз АССРи СССРдин курамына кирүү менен бирге союздук социалисттик республикасына (Кыргыз ССР) айландырылган.

1991-ж. СССР тараганда, Кыргыз ССРи өзүн көз карандысыз эгемендүү мамлекет - Кыргызстан Республикасы, ал эми 1993-ж. бери - Кыргыз Республикасы деп жарыялаган. Республиканын борбору - Фрунзе шаары Бишкек шаары болуп кайрадан аталды.

Мамлекеттик тил болуп кыргыз тили саналат, орус тилине расмий статус берилген.

Мамлекеттик түзүлүш. Кыргыз Республикасы (Кыргызстан) - көз карандысыз, эгемендүү, демократиялык, унитардык, укуктук, светтик жана социалдык мамлекет. Республикада мамлекеттик бийлик мамлекеттик бийликтин мыйзамдык, аткаруу жана сот бутактарына бөлүштүрүү принциптеринен негизделет.

Президент мамлекеттин башчысы, жогорку кызмат адамы болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигин жетектейт.

Президент Кыргыз Республикасынын жарандары тарабынан 5 жылдык мөөнөткө шайланат.

Жогорку Кеңеш - Кыргыз Республикасынын Парламенти, өзүнүн ыйгарым укуктарынын чегинде мыйзамдык бийлик жана контролдоо функцияларын жүргүзүүчү жогорку өкүл орган болуп саналат.

Кыргыз Республикасында аткаруу бийлигин Президент жүргүзөт.

Министрлер Кабинетинин түзүмү жана курамы Президент тарабынан аныкталат.

Министрлер Кабинетинин Төрагасы Президенттин Администрациясынын жетекчиси болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын сот системасы Конституция жана мыйзамдар менен түзүлөт, ал Конституциялык соттон, Жогорку соттон жана жергиликтүү соттордон турат.

Администрациялык-аймактык түзүлүш. Азыркы учурда Кыргыз Республикасы 7 облустан, 40 райондон, 31 шаардан, 9 шаар тибиндеги шаарчалардан жана 453 айылдык округдан турат.

2021-ж. 1-январына карата КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АЙМАГЫ ЖАНА АДМИНИСТРАЦИЯЛЫК-АЙМАКТЫК ТҮЗҮЛҮШҮ

	Аймак ¹ , миң чарчы км	1 чарчы метрге тургундардын саны, адам	Администрациялык-аймактык бирдиктердин жана калктуу пункттардын саны				
			райондор (шаардагы райондордон башкасы)	шаарлар	шаарчалар	поселоктор	айылдык округдар
Кыргыз Республикасы	199,9	33	40	31	9	3	453
Баткен облусу	17,0	32	3	6	1	-	31
Жалал-Абад облусу	33,7	37	8	8	4	3	68
Ысык-Көл облусу	43,1	12	5	3	2	-	61
Нарын облусу	45,2	6	5	1	-	-	63
Ош облусу	29,0	48	7	3	-	-	88
Талас облусу	11,4	24	4	1	-	-	37
Чүй облусу	20,2	48	8	7	1	-	105
Бишкек ш.	...	...	-	1	1	-	-
Ош ш.	...	...	-	1	-	-	-

¹ Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине караштуу Мамлекеттик каттоо кызматынын маалыматтары боюнча.

² Бишкек жана Ош шаарларынын аймагын кошкондо.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АДМИНИСТРАЦИЯЛЫК-АЙМАКТЫК ТҮЗҮЛҮШҮ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН НЕГИЗГИ СОЦИАЛДЫК- ЭКОНОМИКАЛЫК КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ¹

	1991	2000	2010	2015	2020
Туруктуу калктын саны (жылдын аягына карата) ² , миң адам	4 502,4	4 922,0	5 477,6	6 019,5	6 636,8
Ички дүң продукт, млн. сом	92,6	65 357,9	220 369,3	430 489,4	598 344,5
Өнөр жай продукциясынын көлөмү, млн. сом	75,3	41 407,9	126 588,1	181 026,7	319 380,2
Айыл чарбасынын, токой чарбасынын жана балык уулоочулуктун дүң продукциясы, млн. сом	44,5	40 998,4	116 034,7	196 936,3	247 298,2
Негизги капиталга инвестициялар, млн. сом	12,9	10 855,0	44 333,3	127 321,8	122 858,7
Транспорттун бардык түрү менен ташылган жүк, млн. т	366,2	26,6	36,9	29,7	24,6
Транспорттун бардык түрү менен жүргүнчүлөрдү ташуу, млн. адам	609,7	462,7	532,9	653,1	435,1
Бир кызматкердин номиналдык орточо айлык эмгек акысы, сом	1,75	1 227	7 189	13 483	18 940
Жылдын аягына карата мамлекеттик иш менен камсыз кылуу кызматтарында катталган жумушсуздардын саны, миң адам	0,1	58,3	63,4	56,0	76,7
Товарлар менен кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөө бааларынын индекси (тийиштүү жылдын декабры мурунку жылдын декабрына карата), пайыз менен	...	109,6	119,2	103,4	109,7
Тышкы соода жүгүртүү, АКШнын млн. доллары	737,7 ⁴	1 069,0	4 978,7	5 636,8	5 648,6
анын ичинде:					
экспорт	317,0 ⁴	510,9	1 755,9	1 482,9	1 964,5
импорт	420,7 ⁴	558,1	3 222,8	4 153,9	3 684,1
Жашоо минимуму ³ (калктын адам башына карата, орточо бир айлык), сом	...	1 205,31	3 502,65	5 182,99	5 358,53

¹ Нарктык түрдөгү маалыматтар иш жүзүндө колдонуудагы бааларда келтирилди.

² 2000-ж. үчүн маалыматтар 2009-ж. эл жана турак жай фондун каттоонун жыйынтыктары боюнча кайра эсептелди.

³ 2009-ж. чейин - минималдуу керектөө бюджетти.

⁴ 1992-ж. үчүн.

АЙЛАНА ЧӨЙРӨ

Кыргыз Республикасында айлана чөйрөнү коргоо жаатында саясат туруктуу өнүгүү принциптеринен негизделген, бул кайрадан жаңыланып турган ресурстарды пайдаланууну жактоо жана жаңыланбаган ресурстарды ашыкча керектөөгө жол бербөө, айлана чөйрөгө эң аз таасир тийгизген продуктуларды жана технологиялык процесстерди тандоо дегенди билдирет.

1996-жылы Кыргыз Республикасы Бириккен Улуттар Уюмунун Биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо жөнүндө конвенциясына кошулду, ага ылайык, биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо боюнча иш-аракеттердин планы аныкталды.

Бүгүнкү күндө биологиялык ар түрдүүлүктү колдоо үчүн Кыргыз Республикасында өзгөчө коргоодогу жаратылыш аймактар тармагы түзүлдү. Алардын ичинде 10 мамлекеттик жаратылыш коругу, жалпы аянты 1,3 миллион гектар болгон 13 мамлекеттик жаратылыш паркы бар, бул өлкөнүн аянтынын 6,5 пайызын түзөт. Мындан тышкары, республикада 8 токой, 23 ботаникалык, 19 геологиялык, 2 комплекстүү жана 12 зоологиялык (аңчылык) коруктар бар.

Эгемендүүлүк жылдарында Кыргызстанда мамлекеттик коруктардын жана парктардын аянты 5,7 эсеге өстү.

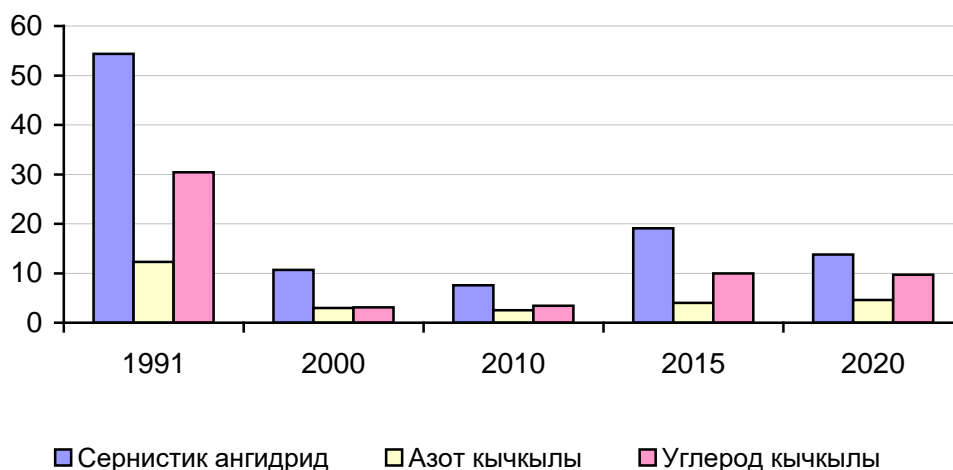
Өлкөнүн аймагында 1 923 көл бар, алардагы суунун запасы, баалоо боюнча, жалпы улуттук суу запастарынын 70 пайызынан ашыгын түзөт.

Кыргыз Республикасынын Озонду бузуучу заттар боюнча Монреалдык протоколуна кошулуусу жана БУУнун Климаттын олуттуу өзгөрүлүшү боюнча конвенциясын ратификациясы, Улуттук стратегияларды иштеп чыгууга жана буу газдарды жана озонду бузуучу заттарды таштоолордун деңгээлин төмөндөтүү боюнча натыйжалуу иш-чараларды кабыл алууга өбөлгө түздү.

Өнөр жай өндүрүшүнүн төмөндөшүнүн натыйжасында 2020-жылы стационардык булактардан аба атмосферасына булгоочу заттарды таштоолор 1991-ж. салыштырганда 3 эсеге кыскарды жана 50,6 миң тоннаны түздү.

СТАЦИОНАРДЫК БУЛАКТАРДАН АБА АТМОСФЕРАСЫНА БУЛГООЧУ ЗАТТАРДЫН ТАШТАЛЫШЫ

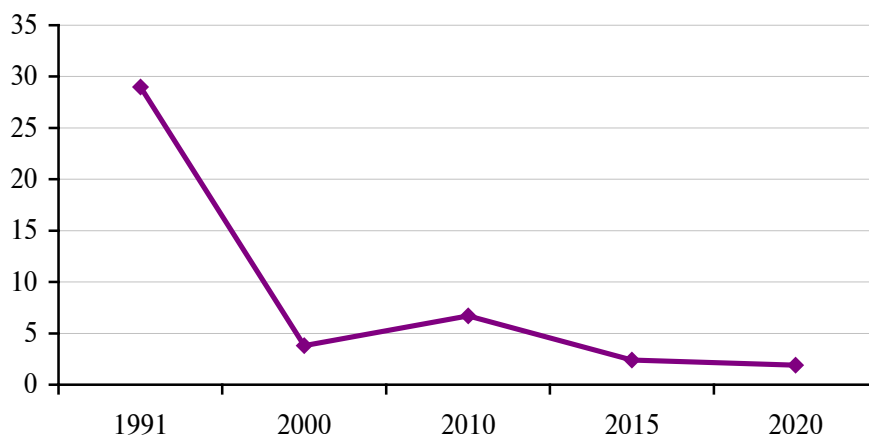
(миң тонна)

Суу ресурстарынын, өзгөчө ичүүчү суулардын азайышына жана алардын деградациясына алып келген эң коркунучтуу фактор, суу ресурстарын ар кайсы химиялык жана биологиялык заттар менен булгоо болуп саналат. Булганган суу агындыларын таштоо 1991-жылга салыштырмалуу 15 эседен ашык төмөндөдү жана 2020-жылы 1,9 млн. куб метрди түздү.

БУЛГАНГАН АГЫНДЫ СУУЛАРДЫ АЧЫК СУУ КӨЛМӨЛӨРГӨ ТАШТОО

(тазаланбаган же чала тазаланган, млн. куб метр)

КАЛК

Кыргыз Республикасынын туруктуу калкынын саны 2020-жылдын аягында 6 млн. 637 миң адамды түздү. Калктын үчтөн көбүрөөк бөлүгү (34 пайызы) шаар жерлеринде жана үчтөн эки бөлүгүнө жакыны (66 пайызы) айыл жерлеринде жашайт. Калктын орточо жыштуулугу бир чарчы километрге 33 адамды түздү. Калк эң жыш жайгашкан региондор болуп Ош жана Чүй облустары жана мамлекеттин борбору Бишкек ш. саналат.

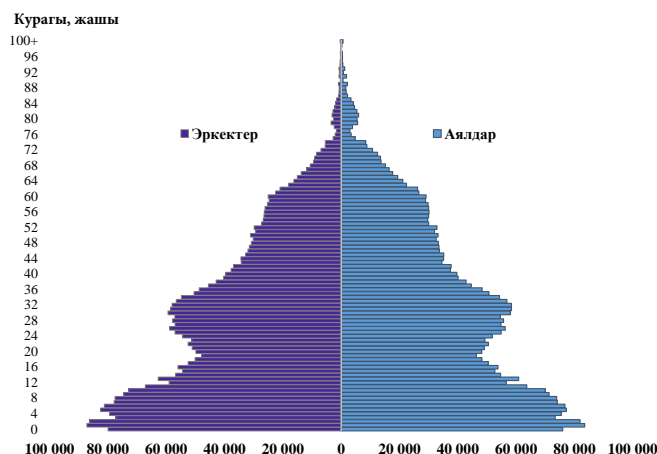
Акыркы үч он жылдыктын ичинде калктын саны дээрлик 2 млн.134 миң адамга же 1,5 эсеге өстү. Калктын орточо жылдык өсүү темпи 2,1 пайызды түздү.

Ушул мезгилдин ичинде калктын жаш курактык түзүлүшүндө да өзгөрүүлөр жүрдү, эң маанилүү өзгөрүүлөр эмгекке жарактуу курактагы адамдардын тобуна тиешелүү.

Кыргыз Республикасынын калкы демографиялык жактан алганда жаш: 2020-жылдын аягына карата алардын жалпы санынын 34,6 пайызын балдар жана өспүрүмдөр түздү, 57,1 пайызын эмгекке жарактуу адамдар жана 8,3 пайызын эмгекке жарактуудан улуу адамдар түздү.

Калктын жалпы санынын ичинен эмгекке жарактуу курактагы калктын санынын үлүшү 1991-жылдын аягында 50 пайыздан 2020-жылдын аягында 57 пайызга чейин көбөйдү. Бул тенденция өлкөдө ошол учурдагы төрөлүүлөрдүн өсүшү белгиленген 1990-жылдары жана 2000-жылдардын башында төрөлгөн ушул жаш курактагы жаш адамдардын категориясы менен толукталышы менен шартталды.

2021-ж. 1-январына карата ЭРКЕКТЕРДИ ЖАНА АЯЛДАРДЫ КУРАКТЫК ТИПТОР БОЮНЧА БӨЛÜШТÜRÜY

Эмгекке жарактуу курактагы калктын санынын өсүшүнөн улам 2020-жылдын аягына карата 752 адамды түзүү (1991-жылдын аягына карата 983 адам) менен демографиялык жүктүн коэффициенттери (жумушсуз, тактап айтканда, эмгекке жарактуу куракка чейинки жана андан улуу калктын эмгекке жарактуу курактагы калктын 1000ине алгандагы катышы) төмөндөдө.

БУУнун классификациясына ылайык, эгерде тургундардын санында 65 жаштан жогорку курактагы адамдардын үлүшү 7 пайыздан ашса, анда калк улгайган калк болуп эсептелет. Азыркы учурда кыргызстандыктардын 5,0 пайызы жогоруда көрсөтүлгөн курактарда турушат, башкача айтканда, Кыргызстандын калкы карылыктын босогосуна акырындан жакындап келе жатат.

Жыныстар боюнча дисбаланс болжол менен 40 жашка жеткенде байкалат жана 80 жаштан жогорку курактардагы аялдардын саны эркектердин санынан дээрлик 2 эсеге көп. Ушундай ашыкча салмак, негизинен, калктын эркек жана аялдардын жаш курактык өлүмүнүн айырмачылыктары менен шартталды. Калктын орточо жаш курагы акырындан көбөйүүдө жана 2021-жылдын башында эки жыныс үчүн - 27,9 жашты, эркектер - 26,9 жана аялдар - 28,8 жашты түздү.

Эмиграциянын, ошондой эле табигый өсүштүн деңгээлиндеги айырмачылыктардын натыйжасында калктын улуттук курамында өзгөрүүлөр жүрдү. Ошентип, кыргыздардын, өзбектердин, дунгандардын, тажиктердин жана башка улуттардын саны көбөйдү жана, тескерисинче, орустардын, украиндердин, татарлардын, белорусстардын, немецтердин жана башкалардын саны төмөндөдү. Бирок, 1990-жылдары жана 2000-жылдардын башында болгон жогорку эмиграциянын деңгээлине карабастан өлкөдө тарыхый жашаган бардык улуттардын өкүлдөрү сакталды. Өлкөдө бардыгы болуп 100дөн ашык улуттардын өкүлдөрү жашайт, алардын көпчүлүгү (2020-жылдын аягына карата баалоо маалыматтары боюнча) калктын жалпы санынын 73,8 пайызы кыргыздар, 14,9 пайызы - өзбектер жана - 5,2 пайызы - орустар жашайт.

Ошентип, акыркы жылдары Кыргыз Республикасында болуп жаткан демографиялык процесстер калктын санынын жогорку темпте өсүшү менен мүнөздөлөт. Калктын кеңири өсүшүн камсыздоочу төрөлүүнүн жогорку деңгээли сакталды. Тышкы миграциянын балансы терс болуп калууда, бирок анын көлөмү акыркы жылдары олуттуу түрдө төмөндөдү.

НЕГИЗГИ ДЕМОГРАФИЯЛЫК КӨРСӨТКҮЧТӨР

	1991	2000	2010	2015	2020
Туруктуу калктын саны ¹ (жылдын аягына карата) - бардыгы, миң адам	4 502,4	4 922,0	5 477,6	6 019,5	6 636,8
шаардык	1 686,1	1 705,9	1 861,7	2 029,5	2 282,6
айылдык	2 816,3	3 216,1	3 615,9	3 990,0	4 354,2
Төмөнкү курактагы калктын жалпысанынын ичинен:					
эмгекке жарамдуу жашка чейинкилер	1 778,7	1 806,8	1 771,3	2 007,9	2 299,2
эмгекке жарамдуулар ²	2 270,9	2 680,0	3 347,1	3 585,7	3 787,8
эмгекке жарамдуу жаштан улуулар ²	452,8	435,2	359,2	4 25,9	549,8
Калктын 1000ине ³ :					
төрөлгөндөр	28,8	19,8	26,8	27,4	24,0
өлгөндөр	6,9	7,0	6,6	5,8	6,1
анын ичинде					
1 жашка чейинки балдар (төрөлгөн 1000 балага)	29,7	22,6	22,8	18,0	14,4
табигый өсүү	21,9	12,8	20,2	21,6	17,9
никелешүү	10,6	5,0	9,2	8,7	6,0
ажырашуу	2,0	1,1	1,5	1,4	1,4
миграциялык кетүү агымы	-7,6	-4,6	-9,3	-0,7	-4,8

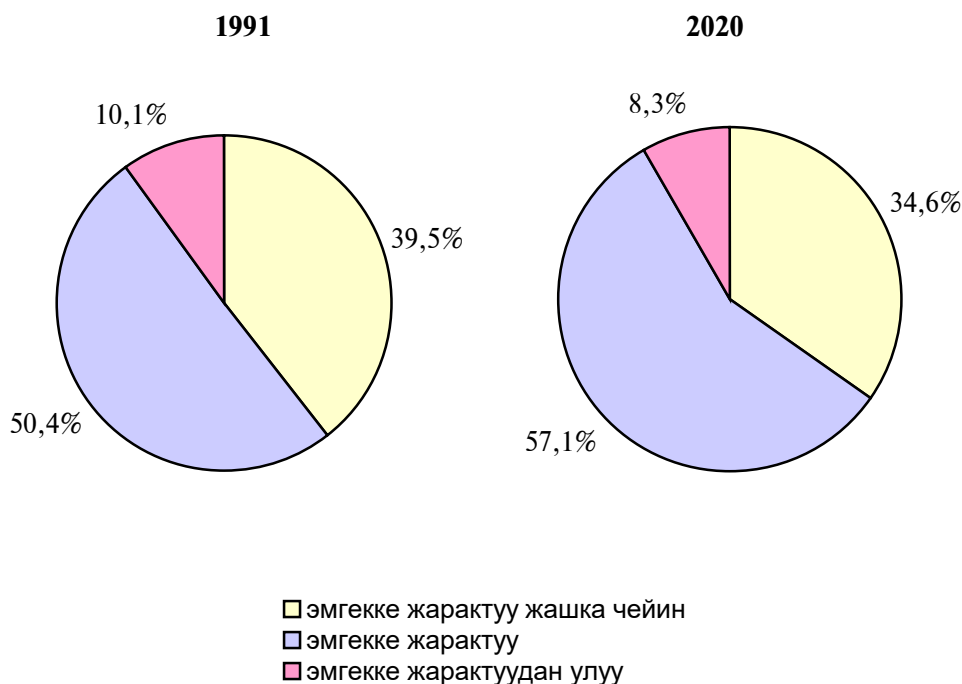
¹ 2000-ж. үчүн маалыматтар 2009-ж. эл жана турак жай фондун каттоонун жыйынтыктары боюнча кайра эсептелди.

² 2011-жылга чейин эмгекке жарактуу курактагы калктын санына 16-59 жаштагы эркектер, 16-54 жаштагы аялдар; эмгекке жарактуу курактагы жаштан улуу калктын санына 60 жаш жана андан улуу эркектер, 55 жаш жана андан улуу аялдар киргизилди. 2011-жылдан тартып эркектер үчүн эмгекке жарактуу курак 16-62 жаш, аялдар үчүн 16-57 жаш; эркектер үчүн эмгекке жарактуудан өткөн курак 63 жаш жана андан улуу, аялдар үчүн 58 жаш жана андан улуу (Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо жана социалдык өнүктүрүү министрлигинин түшүндүрмөсү).

³ 2000-ж. үчүн маалыматтар (ымыркайлардын өлүмүнөн башка) 2009-ж. эл жана турак жай фондун каттоонун жыйынтыктары боюнча өзгөртүлгөн калктын санына карата кайра эсептелди.

АЙРЫМ КУРАКТЫК ТОПТОР БОЮНЧА ТУРУКТУУ КАЛКТЫН БӨЛÜШТÜRÜЛÜШÜ

(жылдын аягына карата пайыз менен)

КАЛКТЫН УЛУТТУК КУРАМЫ

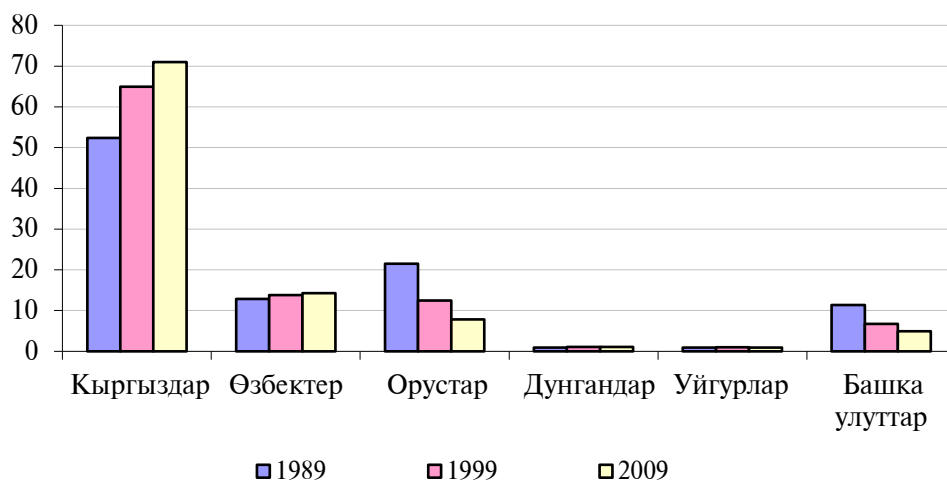
(эл каттоолордун маалыматтары боюнча)

	Көрсөтүлгөн улуттун адамдарынын саны, миң адам			Жалпы санга салыштырмалуу пайыз менен		
	1989	1999	2009	1989	1999	2009
Бардык улуттар	4 257,8	4 822,9	5 362,8	100	100	100
анын ичинен:						
кыргыздар	2 229,7	3 128,1	3 804,8	52,4	64,9	71,0
өзбектер	550,1	665,0	768,4	12,9	13,8	14,3
орустар	916,6	603,2	419,6	21,5	12,5	7,8
дунгандар	36,9	51,8	58,4	0,9	1,1	1,1
уйгурлар	36,8	46,9	48,5	0,9	1,0	0,9
башка улуттар	487,7	327,9	263,1	11,4	6,7	4,9

КАЛКТЫН ЖАЛПЫ САНЫНДАГЫ АЙРЫМ УЛУТТАРДЫН САЛЫШТЫРМА САЛМАГЫ

(эл каттоолордун маалыматтары боюнча, пайыз менен)

ЭМГЕК

Кыргыз Республикасынын эмгек рыногундагы абал акыркы 30 жылдын ичинде эмгек ишмердигинин жаңы түрлөрүнүн өнүгүшү, милдеттүү жумуштуулук принциптеринен алыстоо жана жумушсуздуктун пайда болушу менен мүнөздөлдү.

Өткөн 30 жылдын ичинде ишканаларда жана уюмдарда иштеген адамдардын саны 2,5 эсеге кыскарды, ал эми жумушу бар калктын жалпы санынын ичинен алардын салыштырма салмагы 1991-жылдагы 82 пайыздан 2020-жылы 25 пайызга чейин төмөндөдү.

Муну менен катар, жалдануу боюнча иштегендердин санынын туруктуу өсүү тенденциясы белгиленди, экономикада иштегендердин жалпы санында алардын саны 2002-жылдагы 791 миң адамдан (43 пайыздан) 2020-жылы 1 565 миң адамга (64 пайызга) чейин көбөйдү. Жалданып иштеген персоналдын санынын көбөйүшү айрым жарандарга жалдануу боюнча иштегендердин санынын өсүшүнүн эсебинен камсыздалган, 2020-жылы иштегендердин жалпы санындагы алардын үлүшү 36 пайыздан ашыгын түздү.

Жалданбай иштегендердин жалпы санындагы олуттуу үлүштү өз алдынча иштеген адамдар - дыйкан (фермер) чарбаларынын жумушчулары жана ишкерчилик менен алек болгон адамдар түзөт, 2020-жылы жалданбай иштегендердин жалпы санындагы алардын саны 71 пайызды же 625 миңге жакын адамды түздү.

Акыркы жылдары иштеген калктын түзүмү кыйла өзгөрүүгө дуушар болду, анда айыл чарбасында эмгектенген адамдардын саны 2002-жылдагы 49 пайыздан 2020-жылы 18 пайызга чейин төмөндөдү, ошол эле мезгилде соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө, тескерисинче, 2002-жылдагы 39 пайыздан 2020-жылы 56 пайызга чейин жогорулады, курулушта, тиешелүүлүгүнө жараша, 3 пайыздан 12 пайызга чейин өстү.

Мындай өзгөрүүлөрдө шарттаган факторлордун бири болуп, эмгек миграциясы саналат, анткени мигранттар айыл чарбадагы жумуштарын таштап, өзүнүн жашаган жери боюнча соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө же курулуш тармагына өтүп жатышат.

Республиканын иштеп жаткан калкы билимдин жогорку деңгээлине ээ, бул түзүлгөн билим берүү системасы менен шартталган: иштеп жаткан калктын санында дээрлик ар бир төртүнчү адамдын жогорку же толук эмес жогорку билими бар, ал эми ар бир тогузунчу адамдын - орто кесиптик билими бар.

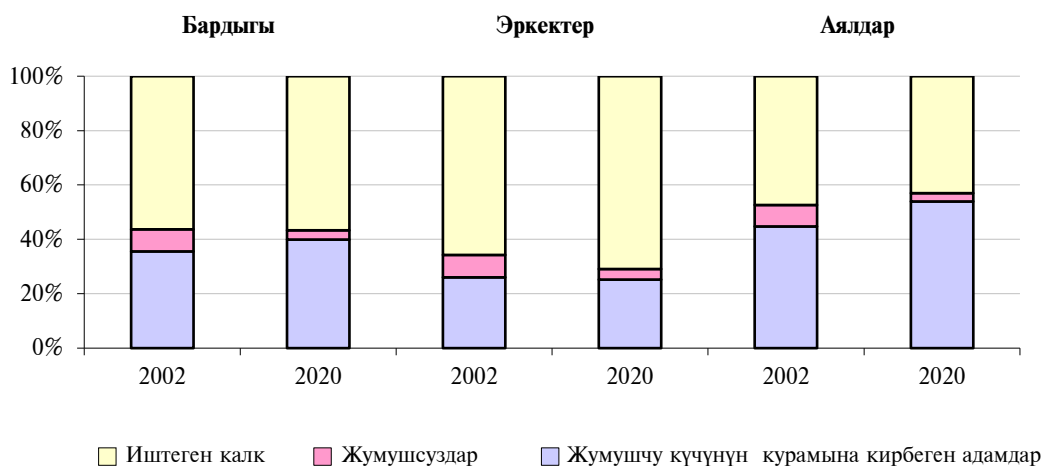
Акыркы жылдарда эмгек рыногундагы белгиленген айрым он жылыштар жумушсуздуктун деңгээлинин төмөндөшүн шарттады.

КАЛКТЫН ЭКОНОМИКАЛЫК АКТИВДҮҮЛҮГҮ¹

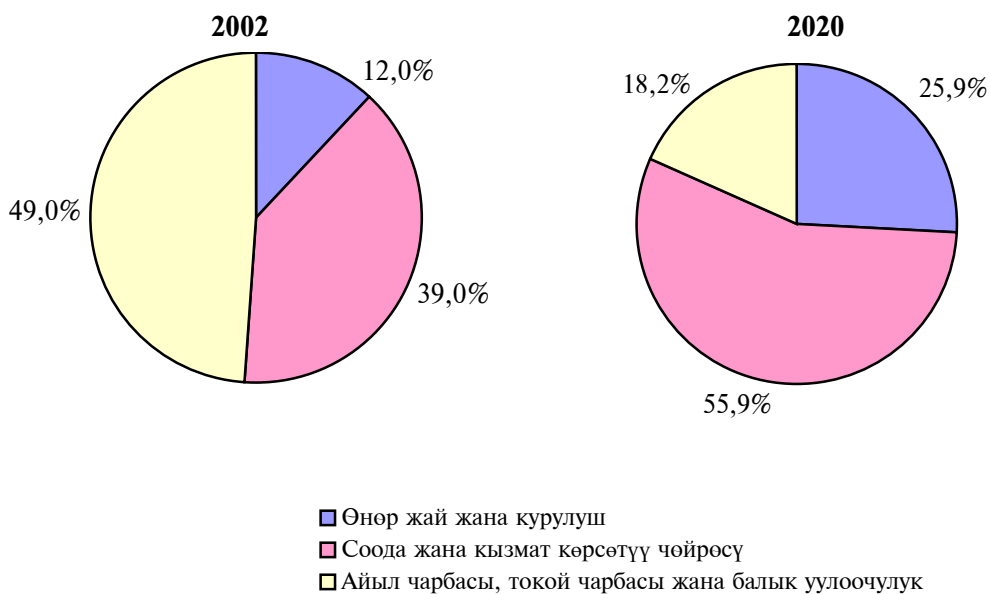
	1991	2000	2010	2015	2020
Экономикалык активдүү калк - бардыгы, миң адам	1 754,2	1 912,7	2 456,0	2 544,3	2 595,4
анын ичинде:					
иштеген калк	1 754,1	1 768,4	2 243,7	2 352,1	2 445,2
жумушсуздар	0,1	144,3	212,3	192,2	150,2
Экономикалык активдүү эмес калк, миң адам	460,9	773,9	1 372,2	1 534,3	1 724,4
Экономикалык активдүүлүктүн деңгээли, пайыз менен	79,2	71,2	64,2	62,4	60,1
Иш менен камсыз кылуу деңгээли, пайыз менен	75,7	63,8	58,6	57,7	56,6
Жумушсуздуктун деңгээли, пайыз менен	...	7,8	8,6	7,6	5,8

¹ 1991, 2000-жж. үчүн маалыматтар эмгек ресурстардын балансы боюнча, 2010-жылдан тартып чарбалардын бюджеттерине жана жумушчу күчүнө интеграциялык тандалма изилдөө жүргүзүүнүн «Иш менен камсыздуулук жана жумушсуздук» модулу боюнча көрсөтүлдү.

**15 ЖАШ ЖАНА АНДАН УЛУУ ЖАШ
КУРАКТАГЫ ЖУМУШЧУ КҮЧҮ, ЖЫНЫСЫ БОЮНЧА
(пайыз менен)**

**ЭКОНОМИКА СЕКТОРЛОРУ БОЮНЧА 15 ЖАШ ЖАНА АНДАН УЛУУ
КУРАКТАГЫ ИШТЕГЕН КАЛК
(пайыз менен)**

БИЛИМ БЕРҮҮ

Көз карандысыздык жылдардын ичинде республикада экономикалык, саясий жана социалдык-маданий чөйрөлөрдө олуттуу өзгөрүүлөр жүргүзүлдү, бул калктын билимдүүлүк статусунда да өзгөрүүлөрдү алып келди.

Бул өзгөрүүлөрдүн негизин Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы, «Кыргыз Республикасынын "Мектепке чейинки билим берүү жөнүндө" Мыйзамы, "Билим берүүнү өнүктүрүү" мамлекеттик программасы жана "Жаш мугалимдин депозити" программасы түзөт.

Акыркы жылдары мектепке чейинки уюмдардын инфраструктурасын өнүктүрүү жана мектепке чейинки инновациялык программаларды ишке киргизүү боюнча кабыл алынып жаткан иш-чаралардын натыйжасында алардын саны туруктуу өсүүдө. Республиканын мектепке чейинки уюмдарында балдардын саны 2000-жылга салыштырганда 4,3 эсеге өстү.

Жеке менчик бала бакчалардын ачылышынын эсебинен, ошондой эле Ага Хан фонду жана башка эл аралык уюмдар тарабынан каржыланып, мектепке чейинки балдар мекемелерине айландыруу менен имараттардын калыбына келтирилишинин эсебинен мектепке чейинки уюмдардын санынын өсүүсү камсыздалды.

Муну менен бирге, мектепке чейинки уюмдарга барып жүргөн 7 жашка чейинки курактагы балдардын санынын туруктуу өсүүсүнө карабастан, алардын үлүшү баштагыдай эле төмөн бойдон калууда жана азыркы учурда республика боюнча орточо 22,0 пайызды түзөт. Ушул эле учурда, мектепке чейинки окутуу менен камтылган балдардын үлүшү айыл жерлерине салыштырганда шаар жерлеринде 8,9 пайыздык пунктка жогору.

Орто мөөнөттүк жана узак мөөнөттүк келечекке карата билим берүү чөйрөсүндө улуттук артыкчылыктардын ичинен баштапкы жана негизги билим берүү өзгөчө орунду ээлейт. Орто мектептин чегинде калктын билим алуу менен камтылышы жетиштүү түрдө жогорку көрсөткүчкө (97 пайыз) ээ болду, ошондуктан милдеттүү окутуу чөйрөсүндө жетишкен ийгиликтер сакталды десек болот.

2020/2021-окуу жылынын башына карата республикада күндүзгү жалпы билим берүүчү мектептердин саны 1991-жылга салыштырганда 28 пайызга көбөйүп, 2,3 минди түздү. Азыркы учурда республиканын мектептеринде болжол менен 82 миңден ашык мугалим окутуучулук иш менен эмгектенүүдө.

Мектептик билим берүү түзүмү өзүнүн түрлөрү, менчиктик формалары жана ишмердик багыттары боюнча жигердүү өнүгүп бара жатат. Жалпы мектептер менен катар, 424 салттуу эмес типтеги мектептер (гимназиялар, лицейлер ж.б.) иштейт, анда айрым предметтер терендетилип окутулат.

Азыркы учурда республикада 99 кесиптик лицейлер (орто окуу жайлары) иштейт, анда окуучулар кесиптик билим алуу менен катар орто билим алгандыгы жөнүндө аттестат да алышат.

Республиканын жогорку кесиптик билим берүү системасында 57 жогорку окуу жайы, алардын ичинен 40 мамлекеттик жана 17 жеке менчик формасындагы мекемелер иштейт. Аларда окутулуп жаткан студенттердин саны 2020/2021-окуу жылында 214 миңден ашык адамды түздү, алардын арасында республикада жашап жаткан 70тен ашык улуттардын өкүлдөрү бар. Жогорку кесиптик билим берүү системасында 12 миңден ашык жогорку билимдүү окутуучулар эмгектенишет жана бул жайларда 63 миңден ашык чет өлкөлүк студенттер билим алышат.

МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ УЮМДАРЫ

	1991	2000	2010	2015	2020
Мектепке чейинки билим берүүчү уюмдардын саны	1 604	416	691	1 186	1 648
Аларда балдардын саны - бардыгы, миң адам	190,1	45,8	85,2	161,4	196,1

ЖАЛПЫ БИЛИМ БЕРҮҮЧҮ УЮМДАР

(окуу жылынын башына карата)

	1991/ 1992	2000/ 2001	2010/ 2011	2015/ 2016	2020/ 2021
Жалпы билим берүүчү уюмдардын саны - бардыгы	1 844	2 009	2 220	2 222	2 305
анын ичинде:					
күндүзгү	1 796	2 005	2 197	2 218	2 296
анын ичинен:					
мамлекеттик	1 796	1 978	2 144	2 146	2 144
менчик	-	27	53	72	152
мамлекеттик кечки (кезметтик)	48	...	23	4	9
Окуучулардын саны, миң адам	961,7	1 122,8	1 021,6	1 096,0	1 363,4

САЛАМАТТЫКТЫ САКTOO

Кыргызстан көз карандысыз мамлекет статусуна ээ болгондон тарта саламаттыкты сактоо чөйрөсүндө өткөөл мезгилдеги социалдык-экономикалык реформалардан кыйынчылыктар келип чыккан. Азыркы учурда саламаттыкты сактоо системасынын айрым көрсөткүчтөрүнүн төмөндөп түшүп кеткенине карабастан, тармактын жалпы абалы жакшырды.

Саламаттыкты сактоо тармагында реформаларды жүргүзүүнүн жана алардын натыйжалуулугун жогорулатуунун чегинде мамлекет тарабынан "Кыргыз Республикасында жарандардын ден-соолугун коргоо жөнүндө" Мыйзамы, калктын ден-соолугун коргоо жана саламаттыкты сактоо система сын өнүктүрүү боюнча "Дени сак адам - гүлдөгөн өлкө" 2019-2030-жылдарга карата КРнүн программасы жана "Иммунопрофилактика" программасы сыяктуу бир катар документтер кабыл алынды.

2020-жылы 49 Үй-бүлөлүк медицина борбору биринчи медициналык-санитардык жардамды көрсөттү, алардын курамында 543 үй-бүлөлүк дарыгерлер тобу, ошондой эле өз алдынча юридикалык жак болуп саналган 16 топ иштеди. Калкка 185 оорукана уюмдары, анын ичинде 135 уюм - Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо системасы боюнча стационардык жардам көрсөтүштү. Оорукана секторун кайра структуралаштыруу процессинде айылдагы участкалык ооруканалар структуралык бөлүмдөр катары аймактык ооруканалардын курамына киришти жана Үй-бүлөлүк медицина борборлоруна айландырылды. Дарылоочу-оорунун алдын алуучу мекемелер кайрадан структуралаштырылды, анын натыйжасында райондук участкалык ооруканалар облустук бириккен ооруканалардын курамына киргизилди. Азыркы учурда 29 жалпы дарыгерлик тажрыйбалык борборлор иштейт, алар аймактык ооруканалардын жана Үй-бүлөлүк медицина борборлорунун базасында ачылган.

2020-жылы 14,2 миң дарыгер жана 35,4 миң орто медициналык персонал калкты медициналык жардам менен камсыз кылды.

САЛАМАТТЫКТЫ САКTOОНУН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Дарыгерлердин саны:					
бардыгы, миң адам	15,5	14,3	13,3	13,6	14,2
калктын 10 000ине	36	29	25	23	21
Орто медициналык персоналдын саны:					
бардыгы, миң адам	44,1	37,2	29,7	34,5	35,4
калктын 10 000ине	98	76	54	57	53
Оорукана мекемелеринин саны	331	321	184	181	185
Оорукана койкаларынын саны:					
бардыгы, миң	54,1	36,6	27,7	26,9	26,9
калктын 10 000ине	120	74	51	45	41
Алгачкы медициналык-санитардык жардам көрсөтүүчү мекемелердин саны ¹	618	621	163	155	103
Фельдшердик-акушердик пункттардын саны	994	873	993	1 026	1 057

¹2010-ж. үчүн - оорукана мекемелерине караштуу амбулатордук-диагностикалык бөлүмдөрүн эсепке алуусуз.

ЖАШОО ДЕНГЭЭЛИ

Чарба жүргүзүүнүн базар шарттарына өтүшү республиканын социалдык-экономикалык чөйрөсүндө олуттуу өзгөрүүлөргө алып келди. Ири саясий жана экономикалык реформалар улуттук экономикага гана эмес, биринчи кезекте калктын жашоо деңгээлине да таасири тийди. Ошондуктан, көз карандысыз Кыргызстандын социалдык саясатынын негизги артыкчылыктарынын бири, калктын жашоо деңгээлин жакшыртуу жана кедейчиликти жоюу курсу болуп саналат.

Республиканын калкынын жашоо деңгээлин өлчөө, 5016 үй чарба бюджеттерине тандалма изилдөөнүн негизинде жүргүзүлөт. Сурамжылоонун жыйынтыктары, керектөө чыгымдары боюнча эсептелген, 2020-жылда кедейчилик деңгээли жалпы республика боюнча 25,3 пайызды түзгөнүн жана 2000-жылга салыштырмалуу 37,3 пайыздык пунктка төмөндөгөнүн көрсөтүп турат.

Калктын киши башына эсептегенде болгон акчалай кирешелери 2020-жылы жылына 67 504,22 сомду түздү жана 1995-жылга караганда 37,3 эсеге өстү. Калктын акчалай кирешелеринин негизги булактары болуп, эмгек ишмердигинен түшкөн кирешелер саналды, алардын салыштырма салмагы колдо болгон кирешелердин түзүмүндө 67,4 пайызды түздү, жеке көмөкчү чарбада өндүрүлгөн айыл чарба продукциясын сатуудан алынган киреше - 11,9 пайызды жана социалдык трансферттерден түшкөн киреше - 16,7 пайызды түздү.

Көз карандысыздык жылдардын ичинде социалдык коргоо жана социалдык камсыздандыруу тармагында маанилүү өзгөрүүлөр болду. Укуктук база кайра каралып, бекемделди, жарандардын социалдык камсыздандыруу жана камсыздоо боюнча бир катар мыйзамдар, мисалы, мамлекеттик социалдык камсыздандыруунун укуктук, экономикалык жана уюштуруучулук негиздерин аныктоочу «Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик жөлөкпулдар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, пенсияларды дайындоону камсыздандыруу принциптеринен негизделген «Мамлекеттик пенсиялык социалдык камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы кабыл алынды.

Азыркы учурда республиканын ар бир төртүнчү тургуну Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн бир катар мыйзамдары жана айрым токтомдору тарабынан көрсөтүлүүчү тигил же бул жеңилдиктерди алууга укугу бар. Мындай социалдык жеңилдиктердин саны 42 түргө жетти жана адамдардын 30 категориясы аларды колдонуу укугуна ээ.

2020-жылдын аягына карата Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунда жана башка мамлекеттик органдарынын каттоосунда турган пенсия алуучулардын саны 736 миңге жакын адамды түздү. Кыргызстандын калкынын жалпы санындагы пенсионерлердин үлүшү акыркы отуз жыл бою 10 же андан ашык пайызды түзүп келет. Социалдык коргоо органдарында катталган мамлекеттик жөлөкпул алуучулардын саны 2020-жылдын аягында 436 миңге жакын адамды түздү жана 1991-жылга салыштырганда 17,4 эсеге көбөйдү.

Акыркы беш жылдын ичинде мамлекеттик бюджеттен социалдык коргоого кеткен чыгымдардын үлүшүнө (анын ичинде Социалдык фондго бөлүнгөн каражаттар) анын бардык чыгымдарынын 16 пайызынан 20 пайызына чейинкиси туура келди.

КАЛКТЫН ЖАШОО ДЕНГЭЭЛИНИН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

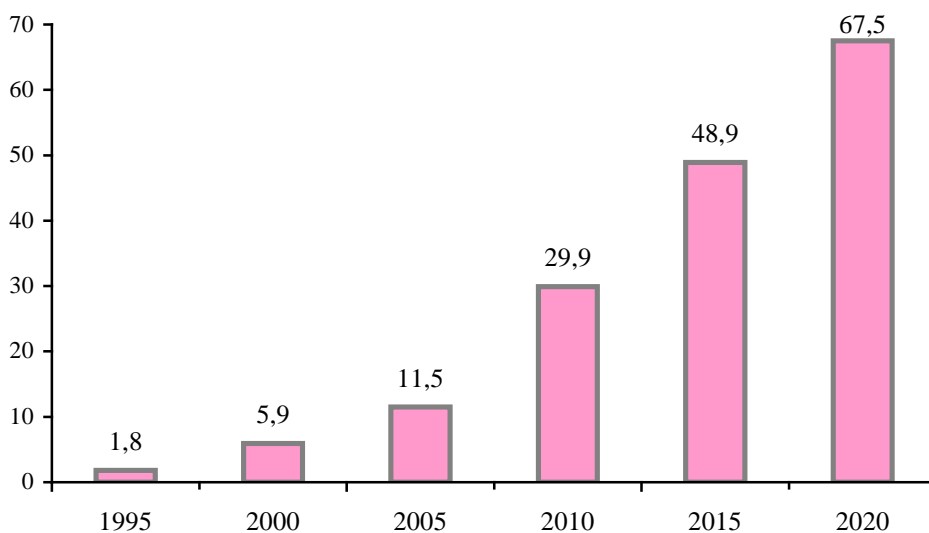
	1991	2000	2010	2015	2020
Бир кызматкердин номиналдык орточо айлык эмгек акысы:					
сом	1,75	1 227	7 189	13 483	18 940
АКШ долларында	...	25,7	156,4	209,2	244,9
мурунку жылга карата пайыз менен	159,1	116,9	116,7	109,8	109,9
Эмгек акынын минималдуу өлчөмү	...	...	500	970	1 854
Бир кызматкердин анык эмгек акысы, мурунку жылга карата пайыз менен	...	98,5	108,0	103,1	103,4
Жашоо минимуму ¹ (калктын жан башына алганда орточо эсеп менен, айына) сом менен	...	1 205,31	3 502,65	5 182,99	5 358,53

	1991	2000	2010	2015	2020
Жашоо минимумунун өлчөмү менен катышы, пайыз менен:					
орточо айлык эмгек акы	...	184,1	232,5	315,5	315,5
эсептелген бир айлык пенсиянын орточо өлчөмү	...	45,5	91,7	105,6	127,5
Кедей калктын саны миң киши	...	3 046,6	1 846,2	1 931,1	1 678,3
Кедейчилик деңгээли, пайыз менен	...	62,6	33,7	32,1	25,3
Компенсацияны эсепке алуу менен аныкталган айлык пенсиянын орточо өлчөмү (жылдын аягына карата):					
сом	1,95	462	2 886	4 896	6 102
мурунку жылга карата пайыз менен	4,0 эсе	2,3 эсе	3,6 эсе	104,2	101,9
Эсептелген айлык жөлөкпүлдүн орточо өлчөмү, сом	0,7	153,0	431,0	1212,5	1 354,7
мурунку жылга карата пайыз менен	5,2 эсе	106,6	1,6 эсе	122,0	64,4

¹ 2009-жылга чейин минималдуу керектөө бюджетти.

КАЛКТЫН КОЛДО БОЛГОН АКЧАЛАЙ КИРЕШЕЛЕРИ

(калктын киши башына орточо эсеп менен, жылына миң сом)

КАЛКТЫН КЕРЕКТӨӨ ЧЫГЫМДАРЫ¹

(калктын киши башына орточо эсеп менен)

	1991	2000	2010	2015	2020
<i>Айына сом</i>					
Бардыгы	7,9	406,6	2 111,9	2 936,2	3 350,9
Азык-түлүк товарлары	3,4	220,8	1 105,7	1 564,9	1 716,7
Азык-түлүк эмес товарлар	3,1	110,1	583,0	787,3	846,8
Тейлөө акысы	1,4	75,7	423,3	584,0	787,4
<i>Жыйынтыкка карата пайыз менен</i>					
Бардыгы	100	100	100	100	100
Азык-түлүк товарлары	43,1	55,7	52,4	53,3	51,2
Азык-түлүк эмес товарлар	39,5	28,8	27,6	26,8	25,3
Тейлөө акысы	17,4	15,5	20,0	19,9	23,5

¹ Үй чарба бюджеттерине жана жумушчу күчүнө интеграцияланган тандалма изилдөө жүргүзүүнүн маалыматтары боюнча.

ТАМАК-АШ АЗЫКТАРЫН КЕРЕКТӨӨ¹

(калктын киши башына орточо эсеп менен; жылына килограмм)

	1991	2000	2010	2015	2020
Нан азыктары (нан жана макарон азыктары унга айландырганда, ун, акшак, буурчак өсүмдүктөрү)	94,0	125,0	135,6	136,0	113,8
Картошка	62,0	108,0	97,2	107,2	106,4
Жашылча жана бакча өсүмдүктөрү	73,0	128,0	150,0	159,0	175,9
Мөмө-жемиш	18,0	35,0	30,0	31,2	32,6
Эт жана эт азыктары, этке айландырганда (тоң майларды жана субпродуктуларды кошкондо)	48,0	40,0	38,7	39,0	42,5
Жумуртка, даана	144,0	48,0	79,4	86,3	98,4
Сүт жана сүт азыктары (сүткө айландырганда)	249,0	204,0	212,4	226,3	212,1
Балык жана балык азыктары	4,2	1,3	1,5	1,9	1,0
Кант	36,0	12,0	21,3	18,3	12,8

¹ Азык-түлүк балансынын маалыматтары боюнча.

ПЕНСИЯЛЫК ЖАНА СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗДООНУН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Пенсионерлердин саны ¹ (жылдын аягына карата), миң адам	596	571	575	647	736
Бир пенсионерге туура келген, экономикада иштегендердин саны, адам	2,9	3,1	3,9	3,6	3,0
Эсептелген айлык пенсиянын анык өлчөмү мурунку жылга карата пайыз менен	50,0 ²	101,1	111,4	97,6	96,3
Мамлекеттик жөлөкпул алуучулардын саны ³ (жылдын аягына карата), миң адам	25	542	430	379	436

¹ Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун жана башка мамлекеттик органдардын пенсиялык органдарында каттоодо турган адамдар.

² 1993-жыл үчүн.

³ Калкты социалдык жактан коргоо органдарынын каттосунда тургандар.

МАДАНИЯТ ЖАНА ИСКУССТВО

Кыргыз Республикасынын маданиятынын тармагында кызмат көрсөтүлгөн калктын саны жана тейлөөлөрлөрдүн көлөмү боюнча эң чоң чөйрөсү болуп китепканалар эсептелет. Республикада ар башка тармактар боюнча түрдүү китепканалардын кеңири тармагы бар. Жалпы пайдалануучу (ачык) китепканалардан тышкары, мектеп китепканалары, жогорку жана орто окуу жайларынын китепканалары, медициналык, техникалык, айыл чарба китепканалары, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясына тийиштүү китепканалар иштейт.

Окурмандарга сунушталган басма продукциясынын жалпы саны 19 миллиондон ашык нусканы түзөт. Республиканын борбору эң чоң фондго ээ, республикалык китепкана фондундагы анын үлүшүнө 37 пайыздан ашыгы туура келет.

Бир китепкана окурмандарга орточо эсеп менен 18 минден ашык китеп, брошюра жана журнал сунуштайт.

Азыркы учурда республикада 19 кесиптик театр иштейт, алардын саны акыркы жыйырма жылдын ичинде 2,4 эсеге көбөйдү.

Музейлер тарыхый, этнографиялык, тарыхый-этнографиялык, тарыхый-архитектуралык, тарыхый-край таануу музейлери, коруктар, мемориалдык, көркөм жана адабият музейлери менен көрсөтүлдү. Акыркы жыйырма жылдын ичинде музейлердин саны 1991-жылдагы 34төн 2020-жылы 68ге чейин өстү.

МАДАНИЯТТЫН ЖАНА ИСКУССТВОНУН ӨНҮГҮШҮНҮН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Китепканалардын саны	1 618	1 020	1 055	1 059	1 066
Китептердин жана журналдардын саны, миң нуска	23 934,5	19 851,4	19 157,8	19 177,2	19 285,0
Калктын 100 адамына алгандагы китептердин жана журналдардын саны, нуска	540	406	354	325	290
Профессионалдык театрлардын саны - бардыгы	9	15	22	20	19
Көрүүчүлөрдүн саны: бардыгы, миң адам	1 352	231	168	153	35
калктын 1000ине	306	47	31	27	5
Музейлердин саны (филиалдары кошо) -	34	39	63	63	68
Музейлерге баруулардын саны: бардыгы, миң	774	422	470	747	158
калктын 1000ине	159	86	89	131	24
Клуб тибиндеги маданий мекемелеринин саны	1 125	655	702	710	715
Китеп менен брошюралардын саны - бардыгы миң нуска	9 709,0	906,4	730,4	1 684,3	900,2
анын ичинен кыргыз тилинде	...	568,6	416,0	1 367,7	555,0
Журналдардын жана башка мезгилдүү басылмалардын жылдык тиражы - бардыгы, миң нуска	22 904,0	272,0	1 608,5	158,7	73,2
анын ичинен кыргыз тилинде	6 908,0	61,9	79,1	52,5	25,9
Газеталардын бир жолку тиражы - бардыгы, миң нуска	1 648,0	1 122,1	855,3	684,4	317,9
анын ичинен кыргыз тилинде	1 088,0	423,1	394,3	480,8	205,8

ТУРИЗМ ЖАНА ЭС АЛУУ

Кыргыз Республикасы туризмди өнүктүрүү үчүн олуттуу потенциалга ээ: ландшафттын ар түрдүүлүгү, маданий тарыхый бай мурасы, анын ичинде Жибек жолу, кызыктырган каада-салттар, ак ниеттүү мейманчылык, эң сонун улуттук тамак-аш жана эмгек ресурстардын салыштырмалуу түрдө төмөн наркы.

Бирок, Кыргызстандын ички дүң продукциясында туризмдин үлүшү азырынча аз бойдон калууда. Алдын ала баалоо боюнча, 2020-жылы туризм ички дүң продуктуга карата 2,9 пайызды түздү.

Республиканын туризм чөйрөсүнүн өнүгүшүнө 2020-жылы негизги капиталга инвестициялардын 15 млрд. ашык сом чыгымдалды.

Кыргыз Республикасында 2021-жылдын 1-январына карата туризм чөйрөсүнө байланыштуу экономикалык ишмердикти жүргүзүшкөн 116 миң чарба жүргүзүүчү субъект (юридикалык жактар жана жеке адамдар) катталды, алардын 88 пайызы жеке ишкерчилик менен алектенген адамдарга туура келет.

2020-жылы эс алгандардын саны 464 миң адамды түздү, бул коронавирус пандемиясынын кесепетинен республикада карантиндик чаралардын киргизилиши менен шартталды жана 2019-жылга салыштырмалуу 3,8 эсеге төмөндөдү. Эс алгандардын 67 пайыздан көбү Ысык-Көл облусуна туура келди.

Кыргыз мамлекеттик чек ара кызматынын маалыматтары боюнча чек араны кесип өткөн чет өлкөлүк жарандардын саны 2,2 млн. адамды түздү, бул 2019-жылга салыштырмалуу 74 пайызга аз.

Туристтик кызматтардын *экспорту* (чет өлкөлүк жарандарды кабыл алуудан түшкөн киреше), баалоо маалыматтары боюнча, 2020-жылы өткөн жылга салыштырмалуу 80,4 пайызга төмөндөдөө менен 120,4 млн. АКШ долларын түздү. Туристтик кызмат көрсөтүүлөрдүн *импорту* (кыргыз жарандарынын чет өлкөдөгү чыгымдары), баалоо маалыматтары боюнча, 2020-жылы 78,7 млн. долларды түздү жана өткөн жылга салыштырганда 79,3 пайызга кыскарды.

ТУРИЗМДИН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

	2005	2010	2015	2020
Туризм чөйрөсүндө ишмердик жүргүзүүчү, чарба субъектилери - бардыгы	790	831	914	974
Эс алгандардын саны - бардыгы, миң адам	537,1	584,3	1 265,1	463,9
уюштурулган сектордо	421,1	357,7	706,4	254,9
уюштурулбаган сектордо ¹	116,0	226,6	558,7	209,0
Туризм чөйрөсүндө ишмердик кылган субъекттердин жүгүртүүсү, млн. сом	1 423,8	1 738,3	5 382,9	2 288,0
Туристтик ишмердик чөйрөсүндөгү кошумча дүң нарк, млн. сом	3,3	8,2	20,3	17,1
ИДПдагы туристтик ишмердик чөйрөсүнүн үлүшү, пайыз менен	3,3	3,7	4,7	2,9

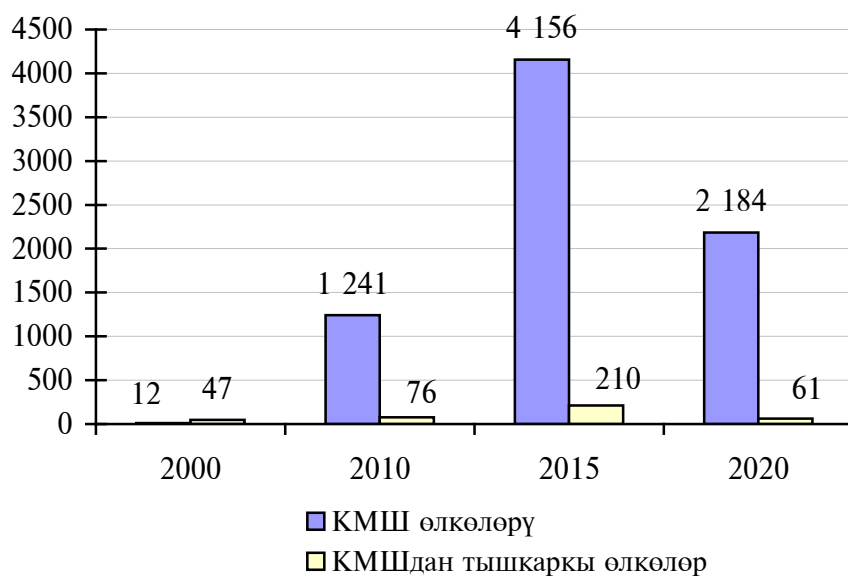
¹ Ысык-Көл облусунун рекреациялык зонадагы үй чарбаларды тандалма изилдөөнүн маалыматтары боюнча

ЖАЙГАШТЫРУУНУН ЖАМААТТЫК КАРАЖАТТАРЫ

	2005	2010	2015	2020
Туристтерди жайгаштыруунун жамааттык каражаттары анын ичинде:				
мейманканалар жана жайгаштыруунун ушул сыяктуу каражаттары	270	317	379	264
санатордук-курорттук мекемелер, эс алуу уюмдары жана жайгаштыруунун башка адистештирилген каражаттары	120	156	199	167
Алардагы орундар (койка), миң анын ичинде:				
мейманканалар жана жайгаштыруунун ушул сыяктуу каражаттарында	32,1	30,8	38,5	43,8
санатордук-курорттук мекемелер жана башка жайгаштыруунун адистештирилген каражаттары	4,5	5,1	7,2	17,1
Жайгаштырылган адамдардын саны, миң адам анын ичинде:				
мейманканалар жана жайгаштыруунун ушул сыяктуу каражаттарында	27,7	25,7	31,3	26,6
санатордук-курорттук мекемелер жана башка жайгаштыруунун адистештирилген каражаттары	276,2	250,6	561,1	175,4
	126,7	127,1	228,5	76,1
	149,5	123,5	332,6	99,3

ЧЕТ ЭЛДИК ЖАРАНДАР ТАРАБЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЧЕК АРАСЫН КЕСИП ӨТКӨН (КЕЛГЕН) САНЫ

(миң)

СПОРТ

Дене тарбия жана спорт коомдун социалдык жана экономикалык маселелерин чечүүдө Кыргыз Республикасынын жалпы улуттук маданиятынын жана мамлекеттик саясатынын курамдык бөлүгү болуп саналат.

2020-жылы Кыргыз Республикасынын аймагында 7,9 миң спорт аянтчасы жана талаасы, 1,4 миң спорт залы, 61 дене тарбия-ден соолукту чыңдоочу комплекс, 78 кошумча курулган жана спорт менен машыгуу үчүн ылайыкталган жай, 39 атуучу тир, 1500 жана андан ашык орундуу трибунасы бар 10 стадион, 24 сууда сүзүүчү бассейн, ошондой эле дене тарбия жана спорттун башка ар түрдүү 138 объектиси катталган.

Машыктыруучулар тарабынан 4,3 миң I разряддагы спортсмен, 1,2 миң спорт чеберине талапкер, 556 спорт чебери жана 66 эл аралык класстын спорт чебери даярдалды.

2020-жылы спорт секцияларына, топторуна жана командаларына 183 миңден ашык адам катышты, алардын 28 пайызы аялдар. Машыгып жаткандардын негизги санын (85 пайызын) мектеп куралындагы балдар жана өспүрүмдөр түздү.

Ар түрдүү спорт секцияларына жана топторуна катышкан адамдардын арасында волейбол (машыгып жаткандардын жалпы санында 20 пайыздан ашыгы), футбол (31 пайызга жакыны), баскетбол (16 пайызга жакыны), жеңил атлетика (2 пайызы), шахмат (5 пайызы), үстөл тенниси (4 пайызга жакыны) жана ордо (3 пайызы) өндүү спорт түрлөрү кең ири жайылган. Машыктыруучулар тарабынан бул түрлөр боюнча 6 миңден ашык спортчу-разрядник, спорт чеберине талапкер жана спорт чебери даярдалды.

ИЧКИ ДҮҢ ПРОДУКТ

Реформалар башталгандан тарта өткөн 30 жылдын ичинде Кыргызстандын ички дүң продуктусунун динамикасы көрсөткүчтөрдүн теңсиздиги менен мүнөздөлдү. 1991-жылдан тартып 1995-жылга чейин ИДПнын көлөмү 45 пайызга кыскарган мезгилде, анын төмөндөшү байкалды. 1996-жылдан тартып 2005-жылга чейин экономикалык өсүү белгиленди, мунун натыйжасында ИДПнын өсүүсү бул мезгилдин ичинде 58 пайызды түздү, же болбосо орточо жылдык эсеп менен алганда жыл сайын 4,7 пайызды түздү, ал эми калктын киши башына эсептегенде, бул көрсөткүчтөр, тиешелүүлүгүнө жараша, 45 жана 3,8 пайызды түздү.

Көз карандысыздык жылдардын ичинде ИДПнын түзүлүшү да олуттуу өзгөрдү. Товарларды өндүрүү тармактарынын үлүшүнүн, негизинен, өнөр жайдын (1991-жылдагы 27,5 пайызынан 2020-жылы 21,1 пайызга чейин) жана айыл чарбасынын (1991-жылдагы 35,3 пайызынан 2020-жылы 13,5 пайызга чейин) кыскарышы менен катар, кызмат көрсөтүүчү тармактардын үлүшүнүн, өзгөчө, сооданын (1991-жылдагы 4,2 пайызынан 2020-жылы 16,2 пайызга чейин), транспорт жана байланыштын үлүшү (1991-жылдагы 3,7 пайызынан 2020-жылы 5,7 пайызга чейин) өсүшү белгиленди.

ИДПнын колдонулуу динамикасына жана түзүлүшүнө таасир тийгизүүчү негизги фактор болуп, акыркы керектөөнүн өзгөрүлүшү саналат. Мында, үй чарбалардын керектөөсү олуттуу үлүштү ээлөө менен (ИДПга карата 61,2 пайыздан 73,5 пайызга чейин), анын башка компоненттери сыяктуу анча деле көп эмес кыскаруу тенденциясына ээ болду.

1991-1994-жылдары ИДПнын түзүлүшүндө негизги капиталды топтоо үлүшүнүн төмөндөө тенденциясы, негизги капиталга инвестициялардын (1994-ж. ИДПга карата 9,0 пайыз) кыскарышынан улам келип чыккан. Инвестициялык абалдын жакшырышы менен бирге негизги капиталдын дүң жыйымынын үлүшү көбөйдү жана 2005-2020-жж. ИДПнын төрттөн бир бөлүгүнүн ашыгын түздү.

Товарлардын жана кызматтардын таза экспорту каралып жаткан бүт мезгилдин ичинде терс бойдон калды.

ИЧКИ ДҮҢ ПРОДУКТТУН ӨЗГӨРҮЛҮШҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Бардыгы, млн. сом	92,6	65 357,9	220 369,3	430 489,4	598 344,5
Ички дүң продукттун өсүү темпи:					
мурунку жылга карата пайыз менен	92,1	105,4	99,5	103,9	91,4
1991=100	100	72,3	108,0	137,1	148,5
1995=100		131,4	196,4	249,3	270,1
2000=100		100	149,3	189,4	205,3
2005=100			124,2	157,6	170,7
2010=100			100	126,9	137,6
Калктын адам башына эсептегендеги ички дүң продукт, сом	0,02	13,4	42,4	75,5	94,6

ИЧКИ ДҮҢ ПРОДУКТУНУН ТҮЗҮЛҮШҮ

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

	1991	2000	2010	2015	2020
Бардыгы	100	100	100	100	100
Товарларды өндүрүү	69,8	63,4	43,7	39,1	42,9
Тейлөөлөрдү өндүрүү	25,6	29,6	46,1	49,1	46,3
Продуктуларга таза салыктар	4,6	7,0	10,2	11,8	10,8

ИЧКИ ДҮҢ ПРОДУКТУНУН КОЛДОНУЛУШҮ

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

	1991	2000	2010	2015	2020
Бардыгы	100	100	100	100	100
Керектөө	85,9	85,8	102,7	108,3	92,3
анын ичинен жеке керектөө	64,1	65,7	84,6	90,5	74,7
Чогултуу	15,3	20,0	27,4	34,7	29,0
анын ичинен:					
негизги капиталдын дүң жыйыны	15,9	18,1	27,8	32,6	25,1
запастагы өзгөрүүлөр	-2,1	1,7	-0,7	1,7	3,5
Товарлардын жана тейлөөлөрдүн таза экспорту	-1,2	-5,8	-30,1	-40,6	20,4
Статистикалык айырмачылык				-2,4	-0,9

ҮЙ ЧАРБАЛАРДЫН ИШ ЖҮЗҮНДӨГҮ АКЫРКЫ КЕРЕКТӨӨСҮНҮН ӨЗГӨРҮЛҮШҮ

(мурунку жылга карата пайыз менен)

	1991	2000	2010	2015	2020
Үй чарбалардын иш жүзүндөгү акыркы керектөөсү анын ичинде:					
үй чарбалардын чыгымдарынын эсебинен	84,8	95,8	102,4	99,3	89,8
натуралай түрдөгү социалдык трансферттердин эсебинен	82,8	94,9	102,9	99,0	88,4
	93,8	102,0	99,0	102,3	101,1

ӨНӨР ЖАЙ

Өнөр жай - Кыргызстандын экономикасынын алдынкы тармактарынын бири болуп саналат, анын үлүшүнө ички дүң продуктун 21 пайызы туура келет.

2020-жылы өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмү 319 млрд. ашык сомду түздү жана 2019-жылга салыштырганда 6,6 пайызга, ал эми 1991-жылга салыштырганда - 14,0 пайызга төмөндөдү.

Өнөр жайда иштеген жумушчулардын саны 2020-жылы 142,5 миң адамды түздү жана 1991-жылга салыштырганда - 1,9 эсеге кыскарды.

Азыркы учурда өнөр жай продукциясынын негизги көлөмү негизги металл жана машина жана жабдуу өндүрүшүнөн башка, даяр металл буюмдар өндүрүшүндө - 61 пайызга жакыны, 10 пайызга жакыны - тамак-аш азыктарын (анын ичинде суусундуктар) жана тамеки заттар өндүрүшүндө, дээрлик 6 пайыздан - резина жана пластмасса буюмдарын, башка металл эмес минералдык продуктуларын (курулуш материалдары) өндүрүүдө, ошондой эле пайдалуу кендерди казып алуу өндүрүшүндө, 12 пайызга жакыны - электр энергиясы, газ, буу менен камсыздоо (жабдуу) өндүрүшүндө камсыздалат.

Отуз жылдын ичинде республиканын өнөр жайынын динамикасы өнүгүүнүн бирдей эместиги менен мүнөздөлдү. Муну менен бирге, 1991-1995-жылдардын аралыгында анын төмөндөшү байкалган, ал эми, 1996-жылдан баштап тармакта түстүү металлургиянын, отун жана тамак-аш өнөр жайынын эсебинен өндүрүштүн өсүү тенденциясы белгиленген. Натыйжада, 2000-жылы өндүрүштүн көлөмү 1995-жылдын деңгээлине карата 1,6 эсеге көбөйдү.

2019-жылдан 2021-жылга чейин өнөр жай өндүрүшүнүн өсүү тенденциясы уланды. Муну менен бирге, 2010-жылы өнөр-жай продукциясын өндүрүүнүн көлөмү 2000-жылга салыштырганда жалпы дээрлик 15 пайызга, ал эми 2019-жылы 2010-жылга салыштырганда 1,5 эсеге өстү.

Бирок, 2020-жылы өлкөдөгү эпидемиологиялык абалга байланыштуу, өндүрүштүн көлөмү мурунку жылга салыштырганда олуттуу төмөндөдү жана 93,4 пайызды түздү.

2020-жылы өнөр жай продукциясын өндүрүүнүн көлөмү 2010-жылга салыштырганда 40 пайызга көбөйдү, ал эми 1991-жылга салыштырганда тескерисинче, 14 пайызга кыскарды.

ӨНӨР ЖАЙДЫН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Ишканалардын саны	3,2	2,2	1,9	1,6	1,9
Өнөр жай продукциясынын көлөмү, млн. сом	75,3	41407,9	126 588,1	181 026,7	319 380,2
Өнөр жайда иштегендердин саны, миң адам	271,7	126,5	268,6	129,0	142,5
Калдыгы чыгарылган финансылык жыйынтык (пайдадан чыгым кемитилет), млн. сом	11,1	3555,0	17 757,1	-22 520,6	7 196,7
Өнөр жайдагы негизги капиталга инвестициялар, млн. сом	3,9	4575,5	19 250,7	65 469,8	38 337,2

ӨНӨР ЖАЙ ӨНДҮРҮШҮНҮН ФИЗИКАЛЫК КӨЛӨМҮНҮН ӨЗГӨРҮЛҮШҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Өнөр жай продукциясынын физикалык көлөмүнүн индекси:					
мурунку жылга карата пайыз менен	99,7	106,0	109,8	95,6	93,4
1991=100	100	53,4	61,4	69,9	86,0
2000=100		100,0	114,9	130,9	161,1
2010=100			100,0	113,8	140,2
2015=100				100,0	123,1

АЙЫЛ ЧАРБАСЫ

Кыргыз Республикасынын айыл чарбасы өлкөнүн экономикалык ишмердигинин негизги түрлөрүнүн бири болуп саналат, анын үлүшүнө ички дүң продукттун 13 пайызга жакыны туура келет.

Айыл чарбасынын, токой чарбасынын жана балык уулоочулук продукциясынын дүң чыгарылышы 2020-жылы 247 млрд. ашык сомду түздү жана 1991-ж. салыштырганда 1,6 эсеге өстү.

2020-жылдын аягында республикада 378 айыл чарба кооперативи, 108

коллективдик-дыйкан чарба, 31 акционердик коом, 31 мамлекеттик чарба катталды. Мамлекеттик жана жамааттык чарбалар менен катар, дыйкан (фермер) чарбалары да иштеп жатышат, алардын саны жылдан жылга өсүүдө. Ошентип, 1991-жылдын аягына карата алардын саны 4,6 миңди түзсө, 2020-ж. аягында 462,5 миңге жетти.

Дыйкан (фермер) чарбалары өнүгүүсүнө жана бекемделишине жараша чарбалардын категориялары боюнча айыл чарба продукциясын өндүрүшүндө да олуттуу өзгөрүүлөр жүрдү. Ошентип, 1992-жылы мамлекеттик жана жарандык чарбалардын үлүшүнө айыл чарбанын дүң продукциясынын жалпы көлөмүнүн 55,8 пайызы туура келген болсо, 2020-жылы алардын салыштырма салмагы 1,5 пайызга чейин төмөндөдү, ал эми ушул мезгил үчүн дыйкан (фермер) чарбалардын үлүшү, тескерисинче, 1992-жылдагы 2,1 пайыздан 2020-жылы 59,5 пайызга чейин көбөйдү.

Айыл чарба өсүмдүктөрүн себүү аянттарынын түзүмү да өзгөрдү. Азыркы учурда айыл чарба өсүмдүктөрүн жалпы себүү аянтында эң чоң салыштырма салмакты дан эгиндери (53 пайызга жакынды) ээлейт, ал эми 1991-жылы алардын үлүшү 43,5 пайызды түзгөн. Тоют өсүмдүктөрү ээлеген аянттын үлүшү ушул мезгилдин ичинде, тескерисинче, 1991-жылдагы 48,5 пайыздан 2020-жылы 31,5 пайызга чейин төмөндөдү.

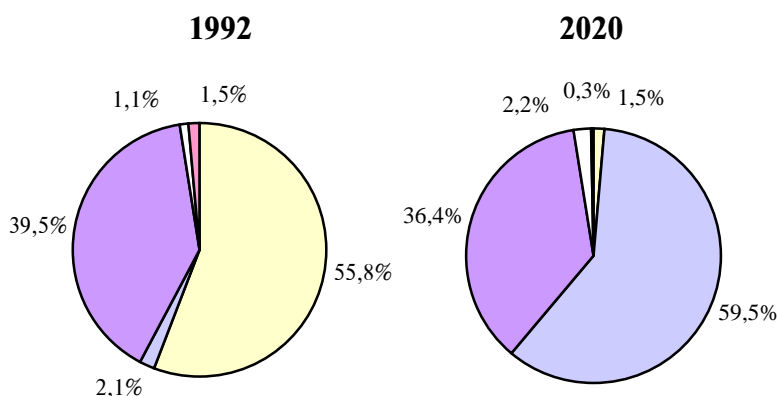
1991-жылдан тартып республикада ири мал жана жылкынын негизги түрлөрүнүн санынын көбөйүү тенденциясы байкалууда. Мында, 1991-жылга салыштырганда ири малдын саны - 44,2 пайызга, жылкынын - 68,5 пайызга көбөйдү, ал эми койлордун жана эчкилердин саны - 34,1 пайызга, үй канаттууларынын саны - 55,3 пайызга азайды.

АЙЫЛ ЧАРБА ПРОДУКЦИЯСЫН ӨНДҮРҮҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Айыл чарбасынын, токой чарбасынын жана балык уулоочулуктун дүң продукциясы, млн. сом	44,5	40 998,4	116 034,7	196 936,3	247 298,2
Айыл чарба продукциясынын физикалык көлөмүнүн индекси:					
мурунку жылга карата					
пайыз менен	90,0	102,6	97,4	106,2	101,1
1991=100	100	100,4	124,0	138,9	156,2
2000=100		100	182,1	204,0	229,5
2010=100			123,5	138,3	155,6
2015=100			108,4	121,5	136,6

ЧАРБАЛАРДЫН КАТЕГОРИЯЛАРЫ БОЮНЧА АЙЫЛ ЧАРБАСЫ, ТОКОЙ ЧАРБАСЫ ЖАНА БАЛЫК УУЛООЧУЛУК ПРОДУКЦИЯСЫНЫН ДҮҢ ЧЫГАРЫЛЫШЫ

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

- Мамлекеттик жана коллективдик чарбалар
- Дыйкан (фермер) чарбалары
- Калктын жеке көмөкчү чарбалары
- Тейлөөлөр
- Аңчылык жана токой чарба

АЙЫЛ ЧАРБА ӨСҮМДҮКТӨРҮНҮН ДҮҢ ЖЫЙЫМЫ

(бардык категориядагы чарбалар, миң тонна)

	1991	2000	2010	2015	2020
Дан (иштетилгенден кийинки салмакта)	1 373,9	1 568,7	1 583,8	1 723,1	1 856,0
Кант кызылчасы (фабрикалык)	12,7	449,8	139,2	183,2	448,8
Пахта сырьесу (зачеттук салмакта)	63,4	87,9	74,0	44,1	72,8
Тамеки (зачеттук салмакта)	42,2	34,6	9,9	1,3	1,0
Картошка	326,3	1 045,6	1 339,4	1 416,4	1 327,2
Жашылча	398,9	746,8	812,1	1 052,1	1 131,2

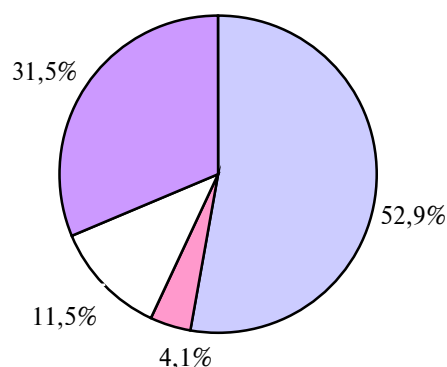
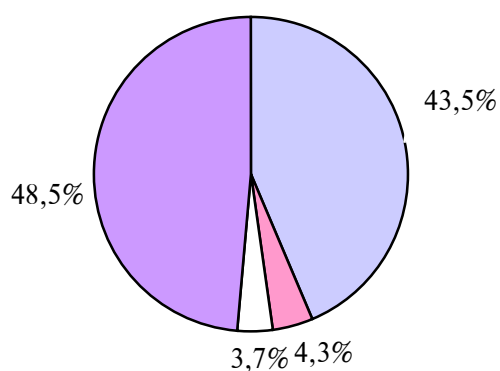

АЙЫЛ ЧАРБА ӨСҮМДҮКТӨРҮН СЕБУУ АЯНТТАРЫНЫН ТҮЗҮМҮ

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

1991

2020

- Дан эгиндери
- Техникалык жсiмдiктjр
- Картошка, жашылча-бакча

МАЛ ЖАНА ҮЙ КАНАТТУУНУН САНЫ

(жылдын аягына карата, миң баш)

	1991	2000	2010	2015	2020
Ири мүйүздүү мал анын ичинде уй	1190,0	947,0	1298,8	1 492,5	1 715,8
Кой жана эчки	9524,9	3799,2	5037,7	5 929,5	6 278,7
Чочко	357,8	101,1	59,8	50,3	29,5
Жылкы	320,2	353,9	378,4	449,6	539,6
Үй канаттуу	13571,2	3063,7	4749,9	5 586,2	6 070,4

МАЛ ЧАРБАСЫНЫН НЕГИЗГИ ПРОДУКТУЛАРЫН ӨНДҮРҮҮ

(миң тонна)

	1991	2000	2010	2015	2020
Эт (союлгандан кийинки салмакта)	229,7	196,1	187,8	208,3	230,4
Чийки сүт	1131,4	1105,2	1359,9	1 481,1	1 668,0
Жумуртка, млн. даана	649,9	207,4	373,1	432,9	562,0
Жүн (жуулбаган салмакта)	36,5	11,7	10,9	12,1	13,1

КУРУЛУШ

Республиканын курулуш тармагында 2001-жылдан тарта негизги капиталга инвестициялардын жалпы көлөмү (инвестициялардын жалпы көлөмүнүн 56 пайыздан 79 пайызга чейин) ички салымдардын эсебинен каржыланган. Муну менен бирге, ички инвестициялардын түзүмүндө эң чоң салыштырма салмакты ишканалардын жана уюмдардын, ошондой эле калктын каражаттары ээлеген.

Азыркы учурда ички дүң продуктунун көлөмүндө курулуштун үлүшүнө 8 пайыздан ашыгы туура келет.

Акыркы отуз жылдын ичинде турак-жай курулушунда калктын каражаттарынын эсебинен курулган турак үйлөрдү пайдаланууга берүү бир кыйла көбөйдү.

Талдоо көрсөткөндөй, чет өлкөлүк түз инвестициялардын келип түшүү агымы көбүнчө каржылык жана саясий туруктуулуктан көз каранды. 1995-жылы ички дүң продуктка салыштырмалуу чет өлкөлүк түз инвестициялардын келип түшүү үлүшү пайыз менен 6,4 пайызды түзгөн болсо, 2015-жылы ал 23,7 пайызга чейин көбөйгөн, бирок акыркы беш жылда анын төмөндөшү белгиленди жана 2020-жылы 6,2 пайызды түздү.

КАРЖЫЛОО БУЛАКТАРЫ БОЮНЧА НЕГИЗГИ КАПИТАЛГА ИВЕСТИЦИЯЛАР

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

	1991	2000	2010	2015	2020
Негизги капиталга инвестициялар - бардыгы	100	100	100	100	100
Ички инвестициялар	100	38,1	77,3	58,8	76,3
республикалык бюджет	47,3	7,5	7,4	3,9	2,4
жергиликтүү бюджет	8,5	1,0	1,6	1,0	1,1
ишканалардын жана уюмдардын каражаттары	35,7	20,5	35,7	29,4	36,9
банктердин кредиттери	...	...	7,2	1,0	1,3
калктын каражаттары	8,5	9,1	25,4	23,5	34,6

	1991	2000	2010	2015	2020
Тышкы инвестициялар	-	61,9	22,7	41,2	23,7
чет өлкөлүк кредиттер	-	47,7	10,9	27,0	14,2
чет өлкөлүк түз инвестициялар	-	12,8	8,2	11,6	5,7
чет өлкөлүк гранттар жана гуманитардык жардамдар	-	1,4	3,6	2,6	3,8

ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК ТҮЗ ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫН КЕЛИП ТҮШҮҮ ТҮЗҮМҮ¹

(АКШнын млн. доллары)

	1995	2000	2010	2015	2020
Чет өлкөлүк түз инвестициялар - бардыгы	95,9	89,6	666,1	1 573,3	537,6
Менчик капитал	15,9	34,1	22,4	740,7	14,0
Финансылык лизинг	-	-	0,2	-	-
Кайра инвестицияланган пайда	0,3	7,8	238,7	185,8	289,4
Башка инвестициялар	79,7	47,7	404,8	646,8	234,2
резидент эместерден алынган кредиттер	...	14,4	352,1	572,0	207,7
соода кредиттери	...	33,3	52,7	74,8	23,9
башка кредитордук карыз	...	...	...	...	2,6
Башка милдеттенмелер	...	...	...	...	-

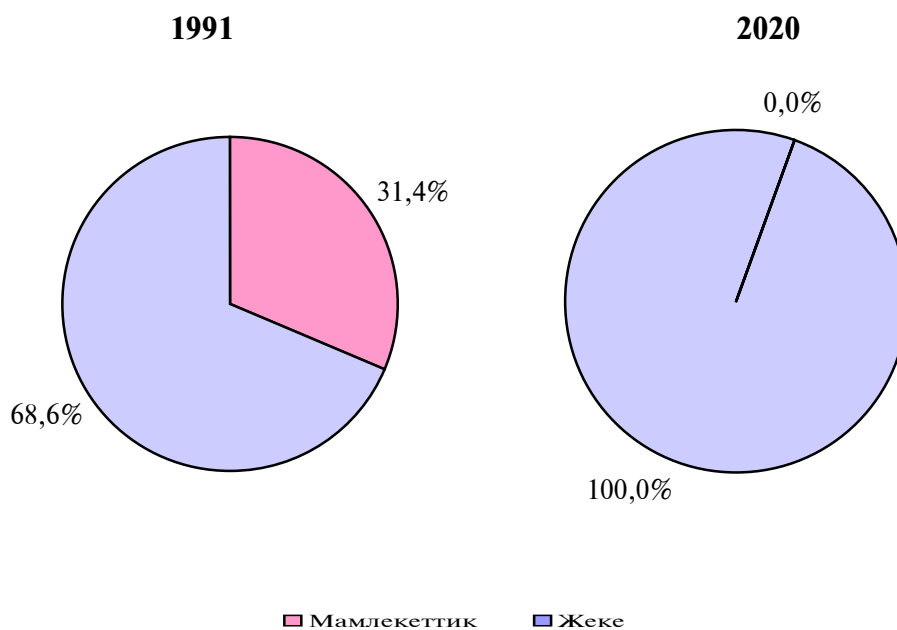
¹ Кетүү агымын эсептебегенде.

ТУРАК ҮЙЛӨРДҮ ПАЙДАЛАНУУГА БЕРҮҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Турак үйлөрдү пайдаланууга берүү, миң чарчы метр	1 232,0	456,8	735,0	1 225,0	903,3
Калктын 1000ине эсептегенде турак үйлөрдү пайдаланууга берүү, жалпы аянттын чарчы метри	276,0	93,3	134,9	205,6	137,3
Курулган квартиралардын саны, миң	17,4	5,0	7,7	12,3	8,2
Калктын 1000ине туура келген курулган квартиралардын саны	3,90	1,02	1,41	2,06	1,25
Курулган квартиралардын орточо өлчөмү, жалпы аянттын чарчы метри	70,8	91,4	95,5	99,7	109,8

КУРУУЧУНУН МЕНЧИКТИК ФОРМАЛАРЫ БОЮНЧА ТУРАК ҮЙЛӨРДҮ ПАЙДАЛАНУУГА БЕРҮҮ

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

СООДА

Чекене соода жүгүртүүнүн көлөмү, коомдук тамак-аш ишканаларынын жүгүртүүсүн кошкондо, 2020-жылы дээрлик 356 миллиард сомго жетти, ал 1991-жылга салыштырганда 2 эсеге көбөйдү, ал эми ички дүң продуктунун жалпы көлөмүндөгү анын үлүшү 1991-жылдагы 3,3 пайыздан 2020-жылы 14,6 пайызга чейин өстү.

Чекене соода жүгүртүүнү түзүүдө, 2000-2015-жылдардан айырмаланып, негизги үлүш, тактап айтканда, жалпы көлөмдүн 61,1 пайызы - адистештирилген соода ишканаларынын жүгүртүүсүнө туура келди, ал эми базарлардын жүгүртүүсү - 38,9 пайызды түздү. 2020-жылы республиканын аймагында 342 базар иштеди, бул 1991-жылга караганда 2,8 эсеге көп.

Чекене соода жүгүртүүнүн жалпы көлөмүндө азык-түлүк товарларынын үлүшүнө 56 пайыздан ашыгы, ал эми азык-түлүк эмес товарлардын үлүшүнө - 44 пайызга жакыны туура келди.

СООДАНЫН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

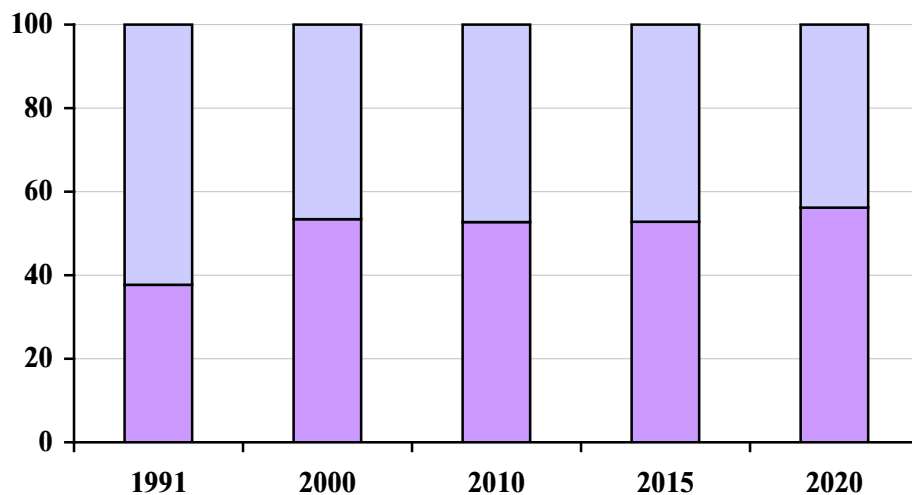
	1991	2000	2010	2015	2020
Чекене соода жүгүртүү, млн. сом	45,1	28 924,7	136 087,5	310 432,3	355 956,6
анын ичинде:					
сатуучу уюмдардын	36,1	7 501,1	58 559,1	163 818,2	217 695,6
буюм-терим, аралаш жана азык-түлүк базарларынын	9,0	21 423,6	77 528,4	146 614,1	138 261,0
тамактануу ишканаларынын	3,2	918,8	6 796,8	16 625,8	14 864,3
Тамактануу ишканаларынын жүгүртүүсүн кошкондогу чекене соода жүгүртүүсү калктын киши башына, сом	8	5 885	26 207	54 442	55 866

ЧЕКЕНЕ СООДА ЖҮГҮРТҮҮНҮН ФИЗИКАЛЫК КӨЛӨМҮНҮН ӨЗГӨРҮЛҮШҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Чекене сооданын физикалык көлөмүнүн индекси:					
мурунку жылга карата пайыз менен	83,4	107,7	97,7	106,2	81,2
1991=100	100	52,8	1,3 эсе	1,9 эсе	2 эсе
2000=100		100	2,4 эсе	3,7 эсе	3,7 эсе
2010=100			100	1,5 эсе	1,5 эсе
2015=100				100	101,8

ТОВАРЛАРДЫН ТҮРЛӨРҮ БОЮНЧА ЧЕКЕНЕ СООДА ЖҮГҮРТҮҮНҮН КӨЛӨМҮНҮН ТҮЗҮМҮ

(пайыз менен)

- Азык-түлүк эмес товарлар
- Азык-түлүк товарлары

ТРАНСПОРТ

Өндүрүштүк инфраструктуранын эң маанилүү курамдык бөлүгү автоунаа транспорту болуп саналат, азыркы учурда ага жүк ташуулардын көлөмүнүн 90 пайыздан ашыгы туура келет.

Жүк ташуунун олуттуу бөлүгү автоунаалар менен жүргүзүлөт. Мында, 1991-жылы алардын жүк ташуудагы үлүшү 67,4 пайызды түзгөн болсо, 2020-жылы ал 90,8 пайызга чейин өстү. Муну менен бирге, автоунаа транспорту менен жүк ташуунун негизги бөлүгү жеке ишкерлерге туура келет, анда алардын автоунаа транспорту менен жүк ташуулардагы үлүшү 97 пайыздан ашты.

Акыркы он жылдын ичинде транспорттун бардык түрү менен жүргүнчүлөрдү ташуу боюнча абал туруктуу бойдон калды.

Республиканын көпчүлүк аймактары үчүн жол жүрүүнүн бирден бир унаа каражаты болуп автобустар, микроавтобус жана таксилер кала берүүдө, мында негизги ташуучулар болуп жеке ишкерлер саналат, алардын үлүшүнө 2020-жылы 90 пайыздан ашыгы туура келди.

ТРАНСПОРТТУН БАРДЫК ТҮРҮ МЕНЕН ЖҮК ТАШУУ

(миллион тонна)

	1991	2000	2010	2015	2020
Транспорт - бардыгы	366,2	26,6	36,9	29,7	24,6
анын ичинде:					
жерде жүрүүчү транспорт	365,6	26,6	36,9	29,7	24,6
темир жол транспорту ¹	6,5	1,0	1,0	1,3	2,0
автомобиль транспорту	359,1	25,0	35,6	28,2	22,3
түтүк өткөрүү транспорту	...	0,6	0,3	0,2	0,3
ички суу транспорту ¹ , миң т	550,1	35,4	16,0	12,2	-
аба транспорту, миң т	9,4	3,3	1,0	0,2	0,0

¹ Жүктү жөнөтүү учурунда.

ТРАНСПОРТТУН БАРДЫК ТҮРҮ МЕНЕН ЖҮРГҮНЧҮЛӨРДҮ ТАШУУ

(миллион адам)

	1991	2000	2010	2015	2020
Транспорт - бардыгы	609,7	462,7	532,9	653,1	435,1
анын ичинде:					
жерде жүрүүчү транспорт	608,0	462,5	532,4	651,9	434,7
темир жол транспорту	1,4	0,6	0,7	0,3	0,1
жүргүнчү жол транспорту					
автобус	512,5	393,0	492,6	604,1	381,7
троллейбус	70,7	66,4	24,6	23,3	21,8
такси	23,4	2,5	14,5	24,2	31,1
аба транспорту	1,7	0,2	0,5	1,2	0,4

МАМЛЕКЕТТИК ФИНАНСЫ

Кыргыз Республикасынын бюджеттик саясатынын башкы максаты - мамлекеттик бюджеттин кирешесине салыктык жана салыктан тышкаркы төлөөлөрдүн толук жана өз учурунда келип түшүүсүн камсыз кылуу жана бюджеттин корголгон беренелерин биринчи кезекте каржылоодон турат. Бюджеттин корголгон беренелери төмөнкүлөрдү камтыйт: эмгек акыны; Социалдык фондго чегерүүлөрдү; дары-дармектерди, тамак-аш азыктарын сатып алууга жумшалган чыгымдарды; социалдык камсыздоо боюнча жөлөкпулдар жана калкка социалдык жардам берүү.

МАМЛЕКЕТТИК БЮДЖЕТ

(миллион сом)

	1991	2000	2010	2015	2020
Кирешелер	17,7	10 029,1	58 013,2	128 422,9	152 237,6
Чыгымдар	24,4	11 308,2	68 781,2	134 572,2	171 944,1
Тартыштык (-), профицит	-6,7	-1 279,1	-10 768,0	-6 149,3	-19 706,6
ИДПга карата пайыз менен	-7,1	-2,0	-4,9	-1,4	-3,3

СОЦИАЛДЫК-МАДАНИЙ ЧӨЙРӨГӨ ЖУМШАЛГАН МАМЛЕКЕТТИК БЮДЖЕТТИН ЧЫГЫМДАРЫ

	1991	2000	2010	2015	2020
<i>Миллион сом</i>					
Бардыгы	14,9	5 706,6	33 546,7	70 326,4	100 287,4
анын ичинде:					
билим берүүгө	5,6	2 293,0	11 993,8	25 453,0	39 910,0
саламаттыкты сактоого	2,8	1 295,9	6 413,3	12 729,5	17 267,7
социалдык коргоого	5,1	1 113,9	11 075,2	24 813,1	34 326,7
эс алууга, маданият жана динге	0,5	337,3	1 560,1	3 186,4	3 589,4
турак жай жана коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө	0,9	666,5	2 504,2	4 144,4	5 193,6
<i>Жыйынтыкка карата пайыз менен</i>					
Бардыгы	100	100	100	100	100
анын ичинде:					
билим берүүгө	37,6	40,2	35,8	36,2	39,8
саламаттыкты сактоого	18,8	22,7	19,1	18,1	17,2
социалдык коргоого	34,2	19,5	33,0	35,3	34,2
эс алуу, маданият жана динге	3,4	5,9	4,6	4,5	3,6
турак жай жана коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө	6,0	11,7	7,5	5,9	5,2

ТЫШКЫ ЭКОНОМИКАЛЫК ИШМЕРДИК

Республиканын тышкы соода жүгүртүүсү 2020-жылы 5 648,6 млн. АКШ долларын түздү жана 1992-жылга салыштырганда 7,7 эсеге көбөйдү. Импорттук келип түшүүлөр АКШнын 3 684,1 млн. долларына жетти жана 8,8 эсеге көбөйдү, экспорттук жөнөтүүлөр 6,2 эсеге өстү жана 1 964,5 млн. долларын түздү.

Республиканын туруктуу экономикалык өсүшүнүн жана экспорттун көбөйүшүн камсыз кылуунун маанилүү критерийи - бул дүйнөнүн өлкөлөрү менен экспорттук-импорттук операцияларды кеңейтүү болуп саналат. 2020-жылы Кыргызстандын экспорттунда негизги өнөктөш өлкөлөр болуп, анын негизги экспорттук беренеси болуп алтын саналган Улуу Британия (эспорттун жалпы көлөмүндөгү анын үлүшү 50,4 пайызы), Казакстан (15,0 пайызы), Россия (12,3 пайызы), Өзбекстан (7,8 пайызы), Түркия (3,8 процента), Кытай (2,2 процента) жана Тажикстан (1,4 процента) саналды.

Республиканын негизги экспорттук продукциясы болуп, алтын (жалпы көлөмдүн 50,2 пайызы), баалуу металлдардын рудалары жана концентраттары (8,3 пайызы), жашылча-жемиштер (6,0 пайызы), кийим жана кийимге тийиштүү буюмдар (3,0 пайызы), сүт жана сүт азыктары (2,3 пайызы), пластмасса жана андан жасалган буюмдар (2,0 пайызы), айнек (1,5 пайызы) саналды.

2020-жылы импорттук келип түшүүлөр боюнча туруктуу өнөктөштөр Россия (жалпы көлөмдүн 35,7 пайызы), Кытай (20,0 пайызы), Казакстан (13,6 пайызы), Түркия (5,3 процента), Өзбекстан (5,1 пайызы), АКШ (3,3 пайызы) жана Германия (1,4 пайызы) болуп саналды.

Импорттун структурасында басымдуулук кылган товарлар мунайзат жана мунайзат продуктулары (импорттун жалпы көлөмүнүн 12,8 пайызы), жабдуулар жана механикалык шаймандар (8,8 пайызы), электр машиналары жана жабдуулар (6,3 пайызы), фармацевтикалык продукциялар (5,5 пайызы), жерде жүрүүчү транспорт каражаттары (5,5 пайызы), кара металлдар жана андан жасалган буюмдар (9,0 пайызы), пластмасса жана андан жасалган буюмдар (3,6 пайызы), жыгачтар жана андан жасалган буюмдар (1,8 пайызы) болуп саналды.

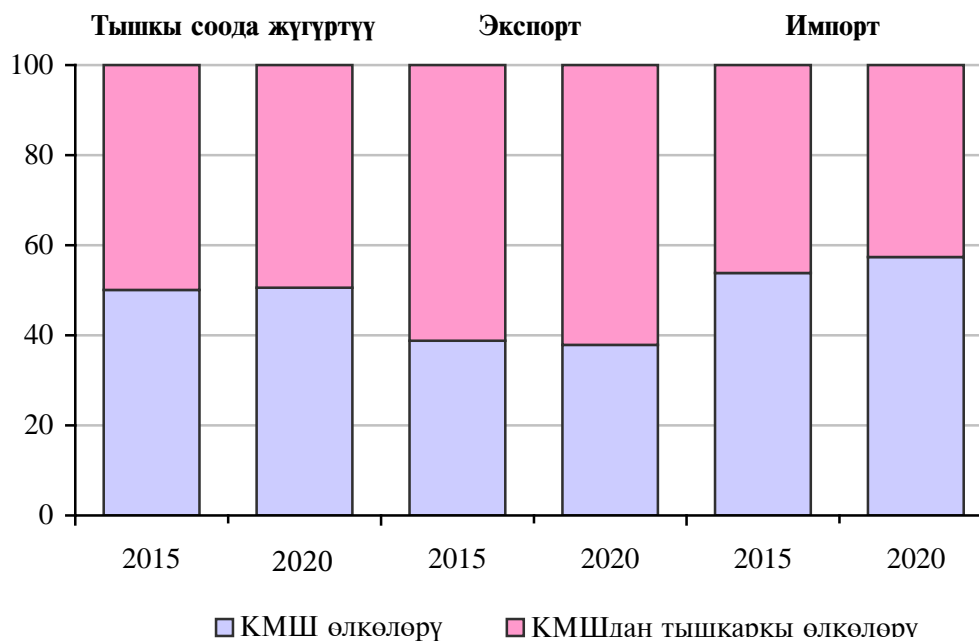
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ТЫШКЫ СООДАСЫ

(АКШнын млн. доллары)

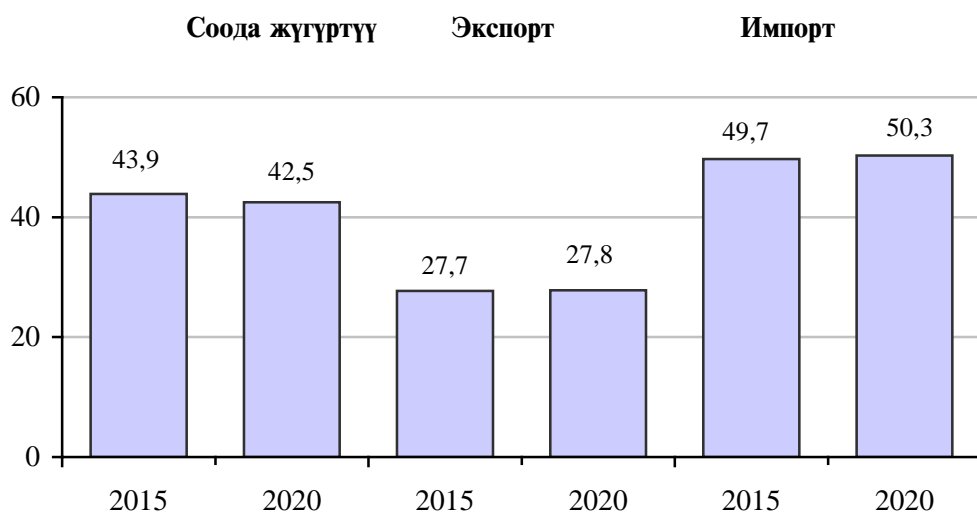
	1992	2000	2010	2015	2020
Тышкы соода жүгүртүү	737,7	1 069,0	4 978,7	5 636,8	5 648,6
экспорт	317,0	510,9	1 755,9	1 482,9	1 964,5
импорт	420,7	558,1	3 222,8	4 153,9	3 684,1
соода балансынын сальдосу	-103,7	-47,2	-1 466,9	-2 671,0	-1 282,7
Экспорттун импорттон ашуу коэффициенти, пайыз менен	75,4	91,5	54,5	35,7	53,3
ЕАЭБ мүчө өлкөлөр менен					
өз ара соода жүгүртүүсү	-	-	-	2 475,3	2 400,9
экспорт	-	-	-	410,2	546,3
импорт	-	-	-	2 065,1	1 854,6
соода балансынын сальдосу	-	-	-	-1 654,9	-1 308,3
Экспорттун импорттон ашуу коэффициенти, пайыз менен	-	-	-	19,9	29,5

КМШ ЖАНА КМШдан ТЫШКАРКЫ ӨЛКӨЛӨРДҮН ТЫШКЫ СООДАСЫ

(жыйынтыкка карата пайыз менен)

ТОВАРЛАРДЫН ЕАЭБ ӨЛКӨЛӨРҮ МЕНЕН ӨЗ АРА СООДАСЫ (пайыз менен)

БААЛАР ЖАНА ТАРИФТЕР

Республика көз карандысыздыкты алгандан кийинки алгачкы жылдары бааларды жөнгө салуу жана аларды либерализациялоо боюнча администрациялык механизмдин жокко чыгарылышына байланыштуу,

керектөө товарларына жана кызмат көрсөтүүлөргө карата баалардын кескин жогорулаганы байкалган. 1995-жылга чейин инфляциянын эн жогорку темпи белгиленген. Бирок, андан кийин, кризиске каршы кабыл алынган иш-чаралардын натыйжасында, баалардын түзүлүшүндөгү абал турукталды.

Ички рынокто баалардын жогорулоо жагына (20 пайызга чейин) кескин көтөрүлүп кеткендиги байкалган 2007-2008-жылдардан тышкары, акыркы 20 жылдын ичинде товарларга жана кызматтарга керектөө бааларынын динамикасы алардын орточо темпте өсүүсү менен мүнөздөлдү. Ушундай эле абал 2010-жылы да белгиленген, анда инфляциянын деңгээли жалпысынан 19,2 пайызды түзгөн. Акыркы 10 жылдын ичинде инфляциянын эн жогорку деңгээли 2014-жылы (10,5 пайызга) жана 2020-жылы (9,7 пайызга) белгиленди.

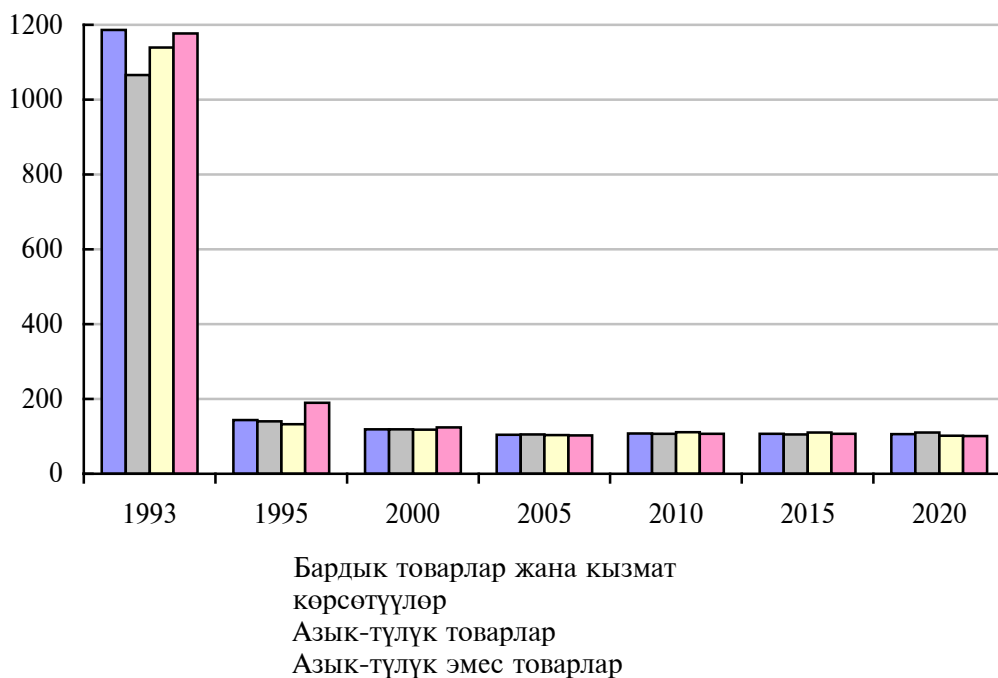
ТОВАРЛАРГА ЖАНА КЫЗМАТТАРГА КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН ЖАНА ТАРИФТЕРИНИН ИНДЕКСТЕРИ

(тийиштүү жылдын декабры мурунку жылдын декабрына карата пайыз менен; 1992-ж. - эсе менен)

	1992	2000	2010	2015	2020
Бардык товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр	21,3	109,6	119,2	103,4	109,7
анын ичинде:					
Товарлар	23,2	108,7	120,4	102,8	111,2
анын ичинен:					
азык-түлүк (анын ичинде алкоголь-дук					
ичимдиктер жана тамеки)	29,8	110,2	124,2	98,4	115,8
азык-түлүк эмес товарлар	11,6	107,5	114,2	112,3	102,4
Тейлөөлөр	5,4	116,2	111,9	106,7	103,0

ТОВАРЛАРГА ЖАНА КЫЗМАТТАРГА КЕРЕКТӨӨ БААЛАРЫНЫН ЖАНА ТАРИФТЕРИНИН ИНДЕКСТЕРИ

(тийиштүү жыл мурунку жылга карата пайыз менен)

ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯЛЫК ИШМЕРДИК

2020-жылы республиканын аймагында 796 телефон станциялары иштеди, бул 1991-жылга салыштырмалуу 1,4 эсеге көп. Муну менен катар, ушул мезгилде жалпы пайдалануудагы телефон тармагынын абоненттеринин саны - 25,4 пайызга, анын ичинде батир телефондорунун абоненттеринин саны – 24,8 пайызга азайды.

Мындай азаюу уюлдук мобилдик байланыштын активдүү колдонуучуларынын санынын өсүшү менен шартталды, алардын саны 2001-жылы 29,9 миң абоненттен 2020-жылы 7,3 млн. абонентке чейин, же 245 эсеге көбөйгөн. Ошол эле учурда, 2001-жылы калктын 1000 адамына уюлдук мобилдик байланыштын 6 активдүү колдонуучусу туура келсе, 2005-жылы - 104, 2010-жылы - 963, ал эми 2020-жылы алардын саны миңден ашты.

Интернетти активдүү колдонгондордун саны 2020-жылы, 2010-жылга салыштырмалуу 1,8 эсеге көбөйүү менен 5 миллиондон ашты. Эгерде, 2010-жылы калктын 1000 адамына 520 Интернет кызматын колдонуучу туура келсе, 2020-жылы - 793 колдонуучу туура келген.

Байланыш кызматтарынын түзүмүндө олуттуу үлүштү уюлдук байланыш кызматтары түзөт. Муну менен бирге, 2005-жылы ушундай кызматтардын үлүшү 53 пайызга жакынды түзгөн болсо, 2020-жылы ал 48 пайызга чейин кыскарган, бул Интернет тармагы аркылуу байланыш кызматтарын колдонгон колдонуучулардын санынын өсүшү менен шартталган.

Ушул мезгилдин ичинде Интернет тармагына жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу боюнча кызматтардын көлөмү 4,5 эсеге өстү.

ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ИШМЕРДИГИНИН НЕГИЗГИ КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ

	1991	2000	2010	2015	2020
Интернет - тармагынын абоненттеринин саны - бардыгы, миң	-	...	2 815,4	4 600,8	5 174,4
Калктын 1000 адамына алганда, Интернет тармагынын абоненттеринин саны	-	...	520	780	793
Кыймылдуу уюлдук байланышына кошулган абоненттик станцияларынын саны, миң	-	...	5 275,4	7 003,1	7 315,9
Калктын 1000 адамына алганда уюлдук кыймылдуу электрбайланышынын абоненттеринин саны	-	...	963	1 163	1 102
Жалпы пайдалануудагы телефон аппараттарынын саны (таксофондорсуз) же түйүнгө чыгуу мүмкүнчүлүгү барлар - бардыгы, миң	363,5	385,4	493,0	408,0	271,3
анын ичинде:					
шаардык түйүн	264,5	296,5	397,3	340,5	223,1
айылдык түйүн	99,0	88,9	95,7	67,5	48,2
Телефон аппараттарынын жалпы санынын ичинен - үй телефон аппараттары	241,5	298,3	391,3	303,4	181,7
анын ичинде:					
шаардык түйүн	183,9	228,1	309,9	248,3	144,8
айылдык түйүн	57,6	70,2	81,4	55,1	36,9

	1991	2000	2010	2015	2020
Үй телефон аппараттары менен калктын камсыз болушу (калктын 1000ине туура келген даана) - бардыгы	55	61	72	51	28
анын ичинде:					
шаардык түйүн	111	135	168	125	65
айылдык түйүн	21	22	23	14	9

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА ТУРУКТУУ ӨНҮГҮҮ МАКСАТТАРЫ

2015-жылдын сентябрында Бириккен Улуттар Уюмунун тарыхый саммитинде дүйнөлүк лидерлер тарабынан глобалдык иш-аракеттердин планы кабыл алынган: *Биздин дүйнөнүн кайра түзүлүшү: 2030-жылга*

чейинки мезгилге туруктуу өнүгүү жаатында Күн тартиби.

Туруктуу өнүгүү жаатындагы максаттар - кедей, бай жана орто деңгээлде өнүккөн - бардык өлкөлөрдө чыккан иш-аракеттерге өзүнчө бир чакырык болуп саналат. Ал биздин планетанын жыргалчылыгын жакшыртууга жана коргоого багытталган. Мамлекеттер кедейчиликти жоюу боюнча чаралар экономикалык өсүштү күчөтүү жана билим берүү, саламаттыкты сактоо, социалдык коргоо, ошондой эле климаттын өзгөрүшүнө каршы күрөшүү жана айлана-чөйрөнү коргоо маселелерин чечүүгө багытталган аракеттер менен катар эле кабыл алынышы керектигин түшүнүшөт. Кабыл алынган милдеттенмелерге ылайык, алдыдагы 10 жылдын ичинде өлкөлөр кедейчиликтин бардык түрлөрүн түп-тамырынан бери жок кылуу, теңсиздикке каршы күрөшүү жана климаттын өзгөрүүсүнө байланыштуу көйгөйлөрдү, ошондой эле эч кимдин унутта калбоосун чечүүнү камсыздоодо болгон күч-аракеттерин активдештиришет. «Биздин дүйнөнүн кайра түзүлүшү: Күн тартиби 2030» жыйыктык документи 17 глобалдык максаттарды, 169 тиешелүү милдеттерди жана 232 көрсөткүчтөрдү камтыйт.

Кыргыз Республикасы 2030-жылга чейинки мезгилде туруктуу өнүгүү жаатында БУУнун Күн тартибин ишке ашыруу жолун жактырган. Туруктуу өнүгүү максаттары мамлекеттик саясатка киргизилген жана анын негизине адамга коцентрацияланган ыкма камтылган, 2018–2040-жылдарга карата Кыргыз Республикасынын өнүгүүсүнүн Улуттук стратегиясында чагылдырылган.

Улутстатком, Кыргыз Республикасында 2030-жылга чейин ТӨМдү көнүктүрүү (адаптациялоо), иштетүү жана мониторинг жүргүзүү боюнча Координациялык комитеттин мүчөсү жана Туруктуу өнүгүү максаттарына жетүүнүн жүрүшү тууралуу Улуттук ыктыярдуу серепти (обзорду) даярдоо боюнча «Мониторинг жана баалоо» боюнча

жумушчу топтун жетектөөчү органы катары, ошондой эле расмий статистиканын негиздөөчү принциптерине ылайык жүргүзүлгөн салыштырылуучу жана стандартташтырылган расмий статистиканын негизинде ТӨМдүн глобалдык көрсөткүчтөрүн чогултуу жөнүндө БУУнун Статистикалык Комиссиясынын 47-сессиясынын чечимине ылайык, *ТӨМ менен байланышкан маалыматтарды чогултуу жана далилдер базасын түзүү боюнча күчтөрдү жетектөө жана көзөмөлдөө боюнча ыйгарым укуктарына ээ.*

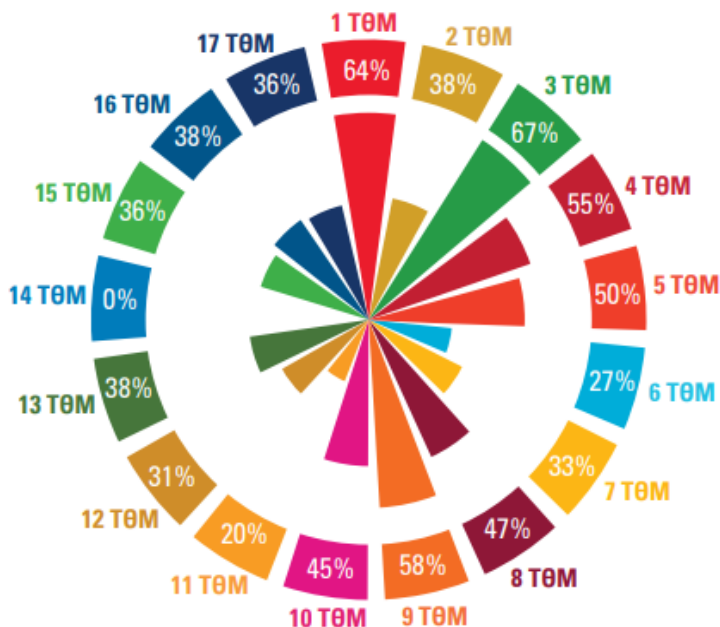
2020-жылдын 16-июлунда Нью-Йоркто Кыргызстан ТӨМгө жетишүүнүн жүрүшү жөнүндө биринчи Улуттук ыктыярдуу отчетун (УЫО) берди.

Улуттук статистика системасынын натыйжалуу иштешин, жогорку сапаттуу расмий статистиканы жүргүзүү жана коомчулуктун расмий статистикага болгон ишенимин бекемдөөнү камсыз кылуу үчүн Кыргыз Республикасында "Расмий статистика жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жаңы редакциясы кабыл алынды. Ушул Мыйзамдын милдети, расмий статистиканын фундаменталдык принциптерине толук ылайык келтирүү жолу менен Кыргыз Республикасынын статистика жаатындагы мыйзамдарын өркүндөтүү болуп саналат.

Кыргыз Республикасында туруктуу өнүгүү максаттарынын глобалдык көрсөткүчтөрүн көнүктүрүү максатында, 2017-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети тарабынан улуттук артыкчылыктарды эске алуу менен ТӨМдүн милдеттерине жана көрсөткүчтөрүнө инвентаризация жүргүзүлгөн. Иштин жүрүшүндө 232 глобалдык индикаторлордун ичинен 140 индикатор боюнча милдеттерге карата улуттук аналог-көрсөткүчтөр иштелип чыккан жана алар ТӨМгө жетишүү мониторингин жүргүзүүгө көмөк көрсөтүшү керек болгон милдеттерге 157 кошумча улуттук аналог-көрсөткүчтөр иштелип чыкты.

Статистикалык потенциалды глобалдык баалоо, 104 көрсөткүч боюнча же ТӨМдүн бардык колдонула турган глобалдык көрсөткүчтөрүнүн 50 пайызы боюнча Кыргызстан дароо отчет берүүгө даяр экендигин көрсөттү.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА ТӨМДҮН ГЛОБАЛДЫК КӨРСӨТКҮЧТӨРҮНҮН ЖЕТКИЛИКТҮҮЛҮГҮ

Кыргыз Республикасы Күн тартиби 2030дагы "Эч кимди артта калтырбаш керек" деген негизги чакырыгын эске алуу менен иш жүргүзөт, ушуга байланыштуу ТӨМдүн көрсөткүчтөрүнүн бөлүнүшүнө көп көңүл бурулат. Глобалдык көрсөткүчтөрдүн жеткиликтүүлүгүнүн талдоосу, 2021-жылдын 1-январына карата географиялык жайгашуусу боюнча - 55 көрсөткүч, жынысы боюнча - 42, жаш курагы боюнча - 29, кирешеси боюнча - 19 жана билими боюнча - 18 көрсөткүч бөлүнүшүндө жеткиликтүү экендигин аныктады. Миграциялык статусу жана майыптыгы бар адамдар боюнча бөлүштүрүлгөн маалыматтарды даярдоодо кемчиликтер бар.

ТӨМДҮН КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ ҮЧҮН МАЛЫМАТТАРДЫН БӨЛҮНҮШҮНҮ

ТӨМгө мониторинг жүргүзүү үчүн маалыматтар булактарынын бири болуп үй чарбалардын бюджеттерине жана жумушчу күчүнө интеграциялык тандалма изилдөө жүргүзүүнүн, ошондой эле КККИ - эл аралык деңгээлде салыштырыла турган Кыргыз Республикасындагы аялдардын жана балдардын абалы жөнүндө адистештирилген изилдөө саналат. Кыргыз Республикасы изилдөөлөрдүн үч раундун өткөрдү. КККИ-2018 өткөрүүнүн жүрүшүндө алар негизги белгилери (жынысы, жаш курагы, географиялык жайгашуусу, билими, кирешесинин деңгээли, улуту жана функционалдык чектөөлөрү) боюнча бөлүнгөн ТӨМ мониторингинин 31 көрсөткүчү үчүн маалыматтар чогултулган.

2018-2040-жылдарга карата Кыргыз Республикасынын өнүгүүсүнүн Улуттук стратегиясынын калыс социалдык коргоону түзүүсү, глобалдык көрсөткүчтөр менен өлчөнө турган, 1.2.2. «Улуттук аныктамаларга ылайык анын бардык көрүнүштөрүндө жакырчылыкта жашаган бардык курактагы эркектердин, аялдардын жана балдардын үлүшү», 1.2. «Улуттук аныктамаларга ылайык анын бардык көрүнүштөрүндө жакырчылыкта жашаган бардык курактагы эркектердин, аялдардын жана балдардын үлүшү 2030-жылга карата аз дегенде жарымына чейин каскартылсын» деген глобалдык милдети менен дал келет. Ушуга байланыштуу, көп өлчөмдүү жакырчылык индексин өлчөөнүн глобалдык методологиясынын негизинде Кыргыз Республикасынын Улутстаткому тарабынан Көп өлчөмдүү Улуттук индекси (NMPI) иштелип чыкты, ал өзүнө өлчөөнүн беш аспектисиндеги он бир индикаторду: ден соолук, монетардык жакырчылык, жашоо шарттары, азык-түлүк коопсуздугу жана билим берүүнү камтыйт.

ТӨМ отчеттуулугунун Улуттук платформасы ТӨМгө жетүү мониторинги үчүн натыйжалуу системасын куруунун маанилүү элементи болуп саналат, УСКга Open SDG платформасы көнүктүрүлдү (<https://sustainabledevelopment-kyrgyzstan.github.io/>), анда азыркы учурда ТӨМдүн 102 глобалдык жана 57 улуттук көрсөткүчтөрү үчүн маалыматтар жана метамаалыматтар жайгаштырылган. Платформанын негизги артыкчылыктары - бул SDMX форматында маалыматтарды жайгаштыруу, платформанын 3 тилде (англис, кыргыз жана орус тилдеринде) жеткиликтүүлүгү жана көрсөткүчтөрдүн көрүнүп турушу.